

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

3^E JAARGANG

WOENSDAG 16 OCTOBER 1918

No. 146

Stoomvaart-Maatschappij NEDERLAND

AMSTERDAM.

Stoomvaart-Maatschappij ROTTERDAMSCH LLOYD

ROTTERDAM.

TIJDELIJKE MAILDIENST

JAVA—SAN FRANCISCO vice versa
via
Singapore, Hongkong, Manilla, Nagasaki
en Honolulu.

VRACHTBOOTDIENST

van Java naar San Francisco vice versa, in
vereeniging met de Java-China-Japan Lijn.

JAVA—NEW YORK LIJN.

Geregelde vrachtbootdienst van New York
naar Nederlandsch-Indië vice versa, via
het Panama-Kanaal, in samenwerking
met andere Maatschappijen.

JAVA—BENGALEN LIJN.

Geregelde dienst van Nederlandsch-Indië
naar Rangoon en Calcutta vice versa.

De N.V. Hypothecaire Credietbank

Anna Paulownastraat 113
's-GRAVENHAGE

verstreckt credieten onder hypothecair ver-
band. Geeft uit 5 % voor hoofdsom en
rente verzekerde schuldbrieven in coupures
van f 1000,—, f 500,— en f 100,—.

De Directie.

Mr. J. J. BERGSMAN
C. PLOKHOOF.

F. & W. VAN DAM

Makelaars in Assurantiën

Wijnhaven 63 - Rotterdam

belasten zich met het
plaatsen van
alle Assurantiën,
onverschillig van wel-
ken aard, geene uit-
gezonderd.

N.V. Furness' Scheepvaart- en Agentuur Maatschappij

ROTTERDAM—AMSTERDAM

Telegram-Adres: „FURNESS”
Telefoon Nos. ROTTERDAM 7744/47
„ „ AMSTERDAM N 5866, N 1267

Reeders, Cargadoors, Expeditieus, Kolen-
handelaren, Stuwadoors, Assuradeurs etc.

Speciale afdeling voor het bevrachten
van scheepsladingen per stoomende en
zeilende ruimte.

AAN- EN VERKOOP VAN SCHEPEN

GEREGELDE LIJNEN VAN EN NAAR:

BALTIMORE (Holl. Amer. Lijn) elke 10/14 dagen
*CARDIFF (en Birmingham District) wekelijks
*MIDDLESBROUGH elken Zaterdag
*STOCKTON ON TEES elken Zaterdag
*SUNDERLAND elken Zaterdag
*ALEXANDRIE elke 2/3 weken
CANADA (via Londen) elke 10 dagen
AUSTRALIE (via Londen) elke 14 dagen
*ZUID-AMERIKA (via Antwerpen) elke 2/3 weken
*MAROKKO (via Antwerpen) elke 14 dagen
CUBA (via Liverpool) elke 10 dagen

Doorvrachten naar en van alle deelen der wereld.
Levering van Engelsche Stoomkolen en Gaskolen.

* Diensten tijdens den oorlog gestaakt.

Nationale

Levensverzekering-Bank

OPGERICHT 1863

TE

ROTTERDAM

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

Rotterdam 's-Gravenhage

Boompjes	Mauritskade
Delfshaven	Bezuidenhout
Feijenoord	Kneuterdijk
Glashaven	Naaldwijk
Schiedam	Rijswijk
Vlaardingen	Scheveningen

Amsterdam

Rokin

Zaandam

KAPITAAL EN RESERVEN

f 66.000.000,—

NATIONALE BANKVEREENIGING

Hoofddirectie en Centrale
Administratie te Utrecht

Alkmaar, Almelo, Alphen a. d. R., Amers-
foort, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Barne-
veld, Bodegraven, Borculo, Boskoop, Den
Burg (Texel), Coevorden, Culemborg, Delft,
Deventer, Doetinchem, Dokkum, Dordrecht,
Drachten, Ede, Emmen, Franeker, Gelder-
malsen, Goes, Gorinchem, Gouda, Groenlo,
Groningen, Haarlem, Harlingen, Heeren-
veen, Den Helder, Hengelo (O.), Hooge-
veen, Hoogezand, Hulst, Katwijk, Leeuwar-
den, Leiden, Lochem, Meppel, Middelburg,
Nijmegen, Oostburg, Purmerend, Schagen,
Schoonhoven, Sliedrecht, Sneek, Stads-
kanaal, Terneuzen, Tholen, Tiel, Uithoorn,
Utrecht, Veendam, Veenendaal, Vlissingen,
Wildervank, Woerden, IJmuiden, Zeist,
Zierikzee, Zutphen, Zwijndrecht.

KAPITAAL EN RESERVEN

f 7.200.000,—

De aandacht wordt gevestigd op de afgifte
van Binnenlandsche Credietbrieven,
waardoor in ruim 80 plaatsen in Nederland
gelden franco kunnen worden opgenomen.

ZUID-NEDERLANDSCHE HANDELSBANK

Kapitaal f 3.000.000,—

EINDHOVEN - TILBURG - 's-HERTOGENBOSCH
BRED - MAASTRICHT - SITTARD - VENLO

Belast zich met
de behandeling van alle bankzaken
SAFE DEPOSIT

ROTTERDAMSCH SCHEEPHYPOTHEEK BANK

Wijnhaven 94a

Tel. No. 7846

De Bank geeft uit 5 pCt. PANDBRIEVEN

in stukken van f 5000,—, f 1000,—, f 500,— en f 100,—

De Directeur, Mr. W. C. MEES

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

GESTORT KAPITAAL f 70.000.000,— STATUTAIRE RESERVE f 12.760.286,—

Hoofdkantoor: AMSTERDAM - Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in NEDERLANDSCH-INDIË:

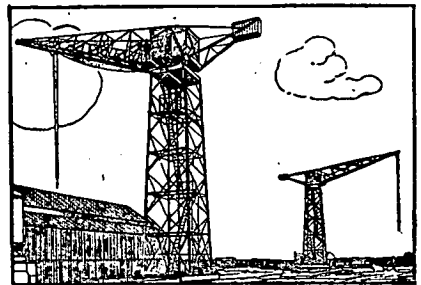
BATAVIA, SOERABAIA, SAMARANG, MEDAN en andere voornamelijk plaatsen.

Vestigingen in de STRAITS-SETTLEMENTS, BRITSCHE-INDIË en CHINA:

SINGAPORE, PENANG, RANGOON, HONGKONG en SHANGHAI.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten,
Incasseeringen en Financieringen, Schriftelijke of Telegrafische Credieten,
Reiscredietbrieven, Deposito's, Rekeningen-Courant,
Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken.

*Nederlandsche Staalindustrie
Rotterdam
Yzerbouw - Lijsten - Kranen*

Bank-Associatie

Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereemging 1853.

Kapitaal en Reserven f 11.500.000,—

Veertien Kantoren.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, AALSMEER, BEVERWIJK, BLOEMENDAAL, EDAM, HILLEGOM,
HOOFDDORP, LEIDEN, LISSE, PURMEREND, IJMUIDEN, ZANDVOORT.

Volgestort Kapitaal f 4.050.000,—

Reserve f 850.000,—

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

BANKIERS

ROTTERDAM — DELFT — SCHIEDAM — VLAARDINGEN

Behandeling van alle Bankzaken

ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM — AMSTERDAM

Bezorging van alle Assurantiën

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

3^E JAARGANG

WOENSDAG 16 OCTOBER 1918

No. 146

INHOUD

	Blz.
CENTRALISATIE VAN DEN INVOER BIJ DE N. U. M. door <i>Mr. R. J. H. Patijn</i>	906
Dreigen ons bij uitbreiding van den Graanbouw gevaren? door <i>Prof. S. Koenen</i>	908
Zwitserland en de Rijnkwesie II, door <i>P. Serton</i>	910
De Suikervoorziening van Nederland	912
Een Exportvischmarkt aan den Waterweg?	913
AANTEKENINGEN:	
Giro-gegevens	915
De Deense Nationale Bank in het bedrijfsjaar 1917-'18	916
Het Leipziger Messamt in 1917-1918	916
Een arbeidersbank	917
INGEZONDEN STUKKEN:	
Een type van Staatsleening.....	917
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGERIED	917
MAANDCIJFERS:	
Postcheque en Girodienst	919
Productie der Kolenmijnen	919
Giro-omzet bij de Nederlandsche Bank.....	919
Giro-kantoor der Gemeente Amsterdam	919
Ontvangsten van Spoor- en Tramwegmaatschappijen..	919
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	920—927
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel.*

Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*
Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruijge Plaatweg 37.*
Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*
Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 12,—. Buitenland en Koloniën f 14,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het
weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

14 OCTOBER 1918.

In den toestand van de geldmarkt kwam deze week
geen verandering; de stemming bleef overwegend
vast. De prolongatie-rente noteerde de eerste helft
der week 4 pCt., daarna 3½ pCt., waarbij goede vraag
bleef bestaan. De discontomarkt was eveneens vooral
in de eerste helft der week vast gestemd. De noteer-
ring liep regelmatig op tot 4 pCt. op Woensdag;
daarna was er iets meer geld beschikbaar en kon
prima papier weder voor 3½ pCt. plaatsing vinden.

De veranderingen in den weekstaat van de Neder-

landsche bank zijn niet belangrijk en voor een groot
gedeelte terug te voeren tot onttrekkingen van de
Regering, welke in den vorm van rekeningcourant-
saldi van anderen weder bij de bank terugvloeden.
Naast een vermeerdering van deze met ruim 17 mil-
lioën, staat de vermeerdering van de binnenlandsche
wissels van ca. 7½ millioën, waarvan 2 millioën
schatkistpapier en een vermeerdering van de voor-
schotten aan het Rijk van 6½ millioën, terwijl de rest
hoofdzakelijk terug te vinden is in een vermeerdering
van de beleeningen van ongeveer 5 millioën.

* * *

De Minister van Financiën stelt wederom een in-
schrijving open op schatkistpapier. Aangeboden wor-
den driemaands-promessen en zesmaands-biljetten tot
een totaal bedrag van 80 millioën, waarvan 54 mil-
lioën moet dienen voor aflossing van op 1 November
a.s. vervallend papier. De inschrijving is bepaald op
Maandag 21 October a.s. Blijkbaar met het oog op de
eerstdaags uit te geven staatsleening worden de
promessen dezen keer alleen uitgegeven met een loop-
tijd van 3 maanden.

* * *

De wisselmarkt verkeerde deze week weder in een
zeer zenuwachtige stemming. Opnieuw deed het voor-
uitzicht op een spoedigen vrede een stijging ontstaan
in de wisselkoersen op alle oorlogvoerenden. Er
blijft echter nog zooveel onzekers in den toestand en
er valt nog zoo weinig te voorspellen over hetgeen
in dit opzicht te verwachten is, wanneer het weder
vrede zal zijn, dat er een ruim veld open blijft voor
allerlei speculaties, waarvan ijverig gebruik wordt ge-
maakt door tallooze menschen, die op het oogenblik
niet veel anders te doen hebben. De toevloed van be-
langstellenden was op enkele dagen, zoo groot, dat de
handel ter beurze er ernstig door belemmerd werd.
De handel in Marken en Kronen werd dan ook geheel
beheerscht door de speculatie, zoodat deze Kronen
drie à vier keeren per dag met groote sprongen op en
neer liepen. Een merkwaardigheid hierbij is, dat
hoofdzakelijk bankpapier gevraagd wordt, waarvoor
herhaaldelijk tot f 1,— à f 1,25 meer betaald werd,
dan voor uitbetaling Berlijn of Weenen. Daarentegen
is het agio voor Engelsch bankpapier nu weder geheel
verdwenen. Ook de koers voor Belgisch bankpapier
is zeer opmerkenwaard. Het verband met den Mark-
koers is geheel verbroken en voor biljetten Sociéte
Générale wordt bijna evenveel betaald als voor Mar-
ken, terwijl biljetten Banque Nationale reeds aanzien-
lijk daarboven geprijsd zijn.

CENTRALISATIE VAN DEN INVOER BIJ DE N. U. M.

Onder de nalatenschap van den vorigen Minister van Financiën behoorde het wetsontwerp tot nadere voorziening van het goederenverkeer met het buitenland. Dit had in hoofdzaak een tweeledige strekking: 1°. wijziging van den financieelen opzet der N.U.M.; 2°. centralisatie van den invoer in handen dier naamlooze vennootschap. De nieuwe minister handhaaft het eerste deel van dit voorstel en neemt het andere voorloopig terug. In beide opzichten een verstandige maatregel.

Het bij de oprichting van de Export-Centrale (thans N.U.M.) aanvaarde financieele stelsel is onuitvoerbaar gebleken. De bedoeling des wetgevers was hen, die aan den uitvoer deelnemen, te dwingen uitvoerrechten te betalen en tevens een deel van den verkoopprijs hunner goederen te ontvangen niet in geld, maar in obligaties der N.U.M. Men wilde langs dien weg bij de exporteurs een belangrijk deel van de credieten onderbrengen, welke wij gedwongen zijn aan het buitenland te verstrekken. Gelijk te voorzien was en thans in de Memorie van Toelichting wordt erkend, is het onmogelijk gebleken de bedoelde credieten op deze wijze te financieren ¹⁾. Het stelsel wordt dan ook prijsgegeven en men zal terugkeeren tot het plan, dat reeds in overweging was vóórdat Mr. Treub voor de tweede maal minister was: het buitenlandsche papier, dat wij niet kunnen weigeren, zal geplaatst worden bij een centrale credietinstelling, die daartegenover geld zal kunnen opnemen bij het publiek door de uitgifte van schuldbrieven en bij de Nederlandsche Bank door beleening. De rol, in het oorspronkelijk plan aan een nieuw op te richten centrale credietinstelling toegedacht, zal nu de N.U.M. vervullen. Daartegen bestaat geen bezwaar.

Voorts zullen de N.U.M.-obligaties door den Staat gewaarborgd en in de beursnotering opgenomen worden. Ook op een en ander werd reeds bij de behandeling van het oorspronkelijk wetsontwerp in de Staten-Generaal met klem, doch tevergeefs, aangedrongen.

De nieuwe financieele regeling ten aanzien van de N.U.M. is eene groote verbetering. Te betreuren valt slechts, dat de zaak niet van meet af aan zoo is opgezet.

Van meer beteekenis nog is, dat de tegenwoordige Regeering het voorstel tot centraliseering van den invoer bij de N.U.M. niet heeft overgenomen. In de toelichting is echter de mogelijkheid opengelaten, dat het later weder zal worden ingediend. Al mag men hopen, dat het daartoe niet zal komen, daar de nieuwe beheerder der schatkist kort vóór zijn optreden als minister een krachtig bestrijder van dezen maatregel was, zoo kan het, zoolang het voorstel niet definitief van de baan is, toch zijn nut hebben daartegen te waarschuwen.

Centralisatie van den invoer in handen der N.U.M. zou, ook geruimen tijd na den oorlog, voortdurende ambtelijke inmenging in schier alle takken van onzen handel en van onze industrie ten gevolge hebben en daardoor een ernstige belemmering vormen voor de wederopleving van het vrije bedrijfsleven.

Kan geen invoer geschieden dan met toestemming van de N.U.M., dan zal ieder industrieel en ieder koopman, die eenig artikel, welk ook, uit het buitenland wil betrekken, eerst verlof daartoe bij de N.U.M. moeten gaan vragen en het met het bestuur over de

¹⁾ „Behalve de belangrijke vermindering van den export „moet te dezen in aanmerking worden genomen, dat van „de exporteurs geëischt pleegt te worden, dat zij het saldo „van de te bedingen prijzen boven de productiekosten, ver- „meerderd met eene matige winst, aan de N. U. M. afdra- „gen, zoodat hun niet daarnaast de verplichting tot het „nemen van belangrijke bedragen aan schuldbrieven kan „worden opgelegd.” (Memorie van Toelichting, blz. 3.)

voorwaarden van den specialen import, dien hij beoogt, moeten eens worden. Ieder ingezetene, die zaken wenscht te drijven, waarvoor hij ook maar eenigszins in relatie moet treden met het buitenland, wordt afhankelijk van de medewerking van het N.U.M.-bestuur. Uit ons verkeer met het buitenland zal ieder spoor van bedrijfsvrijheid verdwenen zijn. Dat dit het geval zou worden zoolang de oorlog duurt, zou practisch weinig bezwaar opleveren, omdat wat er van onzen import over is (kolen, graan enz.) toch reeds voor het grootste deel in handen is van de Regeering. Maar ook in de eerste jaren na den vrede, wanneer van onze bedrijven buitengewone vrachtsinspanning zal worden gevorderd, om weer aan den gang te komen of zich staande te houden, in een tijd waarin ons land van alles zal moeten worden voorzien en waarin er misschien juist voor ons Nederlanders een bijzonder goede gelegenheid zal bestaan om de ernstige economische schade, ons door den oorlog berokkend, voor een deel goed te maken, zal geen zakenman een stap kunnen doen zonder zich vooraf verstaan te hebben met het semi-regeeringsbureau in Den Haag, van welks inzichten — juist of onjuist — hij geheel afhankelijk wordt. Hoe wil men, dat onze kooplieden en industrieelen, op die wijze gehandicap, den concurrentiestrijd met de buitenlandsche bedrijven zullen kunnen aanbinden? Hoe zal het mogelijk zijn durf en energie te ontwikkelen, wanneer men eerst voor schier iedere transactie, die men wil sluiten, het fiat in Den Haag moet gaan halen en zich moet onderwerpen aan de voorwaarden, geldelijke en andere, die het Haagsche bureau zal believen te stellen. Wat kan er van een vrije ontplooiing van de nationale economische kracht terechtkomen, wanneer men het onzen zakenmannen onmogelijk maakt, weliswaar op eigen risico, maar dan ook naar eigen inzicht, aan te pakken?

Weinigen zullen zich de illusie maken, dat het N.U.M.-bestuur den invoer zou kunnen regelen zonder onzen handel en onze industrie ernstig te schaden. Indien in een tijd van opbloeiend verkeer, waarin onder sterk gewijzigde omstandigheden nieuwe banen zullen moeten worden gezocht, aan een Regeeringsbureau (want dit is de N.U.M. en moet zij blijven) de taak wordt opgedragen, zich in alle invoertransacties te mengen, dan kan een dergelijk lichaam niet anders doen, dan zich van die opdracht op zeer gebrekkige wijze kwijten. Men behoeft om die overtuiging te hebben geen wantrouwen te koesteren in de bekwaamheid of de plichtsbetrachting van het N.U.M.-bestuur. Immers het spreekt van zelf, dat de Directie met haar ambtelijken staf onmogelijk alle onderdeelen van onzen importhandel zoo goed kan kennen als ieder van de rechtstreeks daarbij betrokken belanghebbenden zelf. Het is bijna zeker, dat de N.U.M., hoezeer met de beste bedoelingen beziel, de eene fout op de andere zou stapelen. En gesteld al het N.U.M.-bestuur bleek in dit opzicht alles, wat wij van Regeeringsinmenging in de economische aangelegenheden gezien hebben, verre te overtreffen en bij haar bemoeiing met den import veel gelukkiger te zijn dan zij tot dusver bij die ten aanzien van den export geweest is, dan nog zou het feit, dat men hier geen stuk goed zou kunnen invoeren, zonder het eerst met de N.U.M. eens te worden, eene voor het zakenleven doodende vertraging en belemmering opleveren.

Men zal wijs doen door onzen handel en onze industrie in een zoo moeilijke periode als wij in de eerste jaren na den vrede tegemoet gaan, aan een dergelijke proef niet te wagen. Wij hebben dringend behoefte aan talloze artikelen, die wij alleen uit het buitenland kunnen krijgen. Het algemeen belang is voorhands wel betrokken bij een zoo ruim mogelijken invoer, niet bij beperking of bemoeilijking daarvan.

Dat centralisatie van den invoer gewichtige nadeelen met zich zou brengen, zal gereedelijk worden toe-

gegeven. Maar is zij wellicht niettemin geboden wegens de bijzondere omstandigheden, waaronder wij leven en die nog geruime tijd na den vrede zullen voortduren? Op die vraag komt het aan. Men kan haar echter veilig ontkennend beantwoorden, indien men de gronden nagaat, waarop in de Memorie van Toelichting tot het betreffende wetsontwerp de centralisatie wordt verdedigd. De aangevoerde argumenten zijn allerm minst overtuigend.

In de eerste plaats leest men in de toelichting: „Er „moet nauwlettend worden toegezien, dat in ruil voor „hetgeen wij afstaan slechts zoodanige goederen gele- „verd worden, als waaraan hier te lande inderdaad „behoefte bestaat.” Dit klinkt aannemelijk, maar is bij de tegenwoordige verhoudingen — salva reverentia — toch niet veel meer dan een phrase.

In ieder handboek der staathuishoudkunde kan men lezen, dat in het internationaal verkeer goederen betaald worden met goederen. Met de noodige beperkingen en aanvullingen is deze stelling in normale tijden en op den duur ongetwijfeld juist. Maar in onzen tijd is zij dit niet. Wij kunnen, als het buitenland ons wil leveren, heel wat van daar aanvoeren en betalen, zonder genoodzaakt te zijn, onzen export ook maar met één K.G. kaas of met één mud aardappelen te vergrooten. De wisselkoersen op het buitenland zijn nog steeds ongekend laag: onze importeurs zouden eenvoudig wissels op Londen, Berlijn of New-York koopen en daarmee voldoen, wat zij schuldig zijn ¹⁾. En zelfs indien daardoor de wisselkoersen de goudpariteit mochten naderen, waarvan wij ver af zijn, dan nog zou ons dit geen zorg behoeven te baren: er is hier veel buitenlandsch papier, dat men eventueel aan het land van herkomst der geïmporteerde waren in betaling zou kunnen geven.

De feitelijke toestand is deze, dat de import voor het grootste deel geschiedt krachtens overeenkomsten, door de Regeering gesloten. Die invoer moet, moest althans tot voor eenige weken, met goederen worden betaald; niet echter krachtens eenige economische wet, maar omdat de buitenlandsche Regeeringen dit bedongen. *Met dien invoer hebben wij echter voor het punt in quaestie niet te maken.* Het gaat hier om het geval, dat particuliere kooplieden er in slagen, buiten en behalve den door de Regeering bedongen invoer nog artikelen uit het buitenland te betrekken; in dat geval behoeven wij voor dat meerdere geen stuk Nederlandsch goed in betaling te geven. Thans reeds staat de invoer, die krachtens de door de Regeering gesloten overeenkomsten geschiedt, m.a.w. practisch het grootste deel van onzen invoer, onder volstrekte regeeringscontrole; de invoer, voor zoover deze gedwongen geschiedt van goederen tegen goederen, is dus reeds zoo streng mogelijk gecentraliseerd. Wil de Regeering dezen import bij de N.U.M. brengen, het staat haar vrij ook zonder wetswijziging. De aanvankelijk voorgestelde, thans voorloopig teruggenomen wetswijziging had dus alleen practische beteekenis voor de goederen, die wij uit het buitenland zouden kunnen betrekken buiten de Regeeringsovereenkomsten om;

¹⁾ De wisselkoersen op sommige neutrale landen zijn tijdens den oorlog veelal in ons nadeel geweest. Indien nu uit een dier landen hier voor groote bedragen weelde-artikelen werden ingevoerd, zouden daardoor de betalings-moeilijkheden voor ons land worden vergroot. Met het oog op een dergelijke eventualiteit zou het ter bescherming van onze valuta inderdaad zijn nut kunnen hebben, dat de Regeering dien invoer kon voorkomen. Ook dit argument echter, dat trouwens niet is aangevoerd, zou weinig gewicht in de schaal leggen. Voor een uitzonderingsgeval, als hier bedoeld, treft men immers geen maatregel van zoo verre strekking als de centralisatie van onzen geheelen invoer. Te minder, omdat de Regeering het door het afkondigen van vervoerverboden in haar macht heeft, ongewenschten import van weelde-artikelen practisch onmogelijk te maken. Wil men den invoer van weelde-artikelen hier te lande geheel keeren, dan kan bij de wet tijdelijk het tarief van invoerrechten voor speciale goederen tot een desnoods prohibitief hoog percentage worden vastgesteld.

en voor die meerdere goederen is niet juist, dat zij, zooals de wisselkoersen thans zijn en nog wel eenigen tijd zullen blijven, met Nederlandsche goederen behoeven te worden betaald.

Bij dit alles komt nog — en dit is in ieder geval afdoende — dat het gevaar voor ongewenschten uitvoer tegenover niet bepaald noodigen invoer volkomen hersenschimmig is, daar immers de Regeering, ook al blijft de import vrij, krachtens de bestaande wet den uitvoer reeds volkomen beheerscht. Er kan nu reeds geen stuk goed het land verlaten zonder medewerking van de Regeering en van de N.U.M. Gesteld al een particulier sloot bij een invoertransactie een overeenkomst, die tot export van eenig Nederlandsch artikel verplichtte, dan zou die overeenkomst niet kunnen worden ten uitvoer gelegd, zonder dat de Regeering en de N.U.M. in de zaak werden betrokken.

Het hoofdargument, dat voor centralisatie van den invoer werd bijgebracht, mist dus, ofschoon het op zich zelf een juiste gedachte uitspreekt, onder de huidige omstandigheden alle kracht.

Even weinig ter zake dienende schijnt het tweede argument der Memorie van Toelichting. Het luidt in substantie als volgt: de Regeering sluit overeenkomsten met het buitenland; zij moet dus toezien, dat deze stipt worden nagekomen. Tot zoover zal ieder deze stelling beamen. Maar dan volgt: „Dit toezicht „kan ten aanzien van de hier bedoelde overeenkomsten „slechts dan afdoende en tot in bijzonderheden nauw- „keurig worden uitgeoefend, wanneer en de uitvoer „en de invoer zijn gecentraliseerd.” Dit laatste nu is uiterst betwistbaar. Stel de Regeering sluit een overeenkomst met Oostenrijk voor de levering van petroleum en belooft daartegenover aardappelen. Dan moet zij natuurlijk toezien, dat wij de petroleum ontvangen en de aardappelen uitzenden. Maar wanneer nu een handelaar hier te lande er in slaagt, bovendien uit Weenen iets anders te krijgen, bijv. vilten hoeden, waarom moet dan de Regeering zich in de transactie betreffende de vilten hoeden mengen om toezicht te houden op de naleving van de overeenkomst, betreffende petroleum en aardappelen? Dit is allerm minst duidelijk.

In geen deele overtuigend komt verder het derde argument voor. De Memorie van Toelichting zegt: „In dezelfde richting wijst de overweging, dat het „voor de Regeering van groot belang is te achten een „zoo juist mogelijk beeld te verkrijgen van de behoef- „ten, welke hier te lande gevoeld worden aan buiten- „landsche goederen. Blijft de invoer ten deele vrij, „zooals tot dusver het geval was, dan is het zooveel „gestelde doel niet te bereiken.” Vooreerst kan, naar het voorkomt, de Regeering na den oorlog de beoordeeling van de behoeften aan buitenlandsche goederen veilig aan onze handelaren overlaten. Dat onze handel, terwijl hier behoefte is aan nagenoeg alles, zich speciaal zou toeleggen op den invoer van die weinige goederen, die hier niet zeer noodig zijn, is zeer onwaarschijnlijk. Maar afgezien daarvan: om te weten, wat hier binnenkomt, behoeft de Regeering toch waarlijk niet vooraf toestemming tot dezen of genen import te geven. Dit blijkt haar immers uit de aangifte van de ingevoerde goederen bij de douane. De Regeering kan wekelijks en, als zij het wenscht, dagelijks weten, wat hier wordt ingevoerd. Er komt geen stuk over de grenzen, dat niet moet worden aangegeven en niet aan statistiekrecht is onderworpen.

Het laatste argument voor de centralisatie van den invoer ontsnapt door zijn vaagheid bijna aan de mogelijkheid van bestrijding. De Memorie van Toelichting zegt, dat de Regeering een duidelijk inzicht moet hebben in den stand van de handelsbalans en dat dit van belang is voor de beoordeeling van eischen van geldelijken aard, welke van buitenlandsche zijde mochten worden verbonden aan de beschikbaarstelling van voor

ons land onontbeerlijke goederen. Dit betoog is niet te begrijpen. De handelsbalans is afhankelijk van wat hier te lande inkomt en uitgaat, en dit zou aan de Regeering bekend zijn, ook al bestond de N.U.M. in het geheel niet. Wat hier de geldelijke eischen van het buitenland te maken hebben, is evenmin te verstaan. Die geldelijke eischen, de bekende importcredieten, worden vastgelegd in overeenkomsten, welke de Regeering zelve sluit. Deze credieten hebben echter met den vrijen invoer, waarmede hier is bedoeld de invoer zonder inmenging van de Regeering, niets te maken en de geheele vraag, of centralisatie van den import al of niet noodig is, loopt uitsluitend over dat deel van den invoer, dat nu nog vrij is. Want nog eens: het deel van den import, waarover de Regeering zelve onderhandelt, is uit den aard der zaak toch reeds gecentraliseerd; meer centralisatie dan te dien opzichte bestaat kan eenige wetswijziging niet brengen en is in het algemeen niet mogelijk.

Tot zoover de vier argumenten, die de Memorie van Toelichting voor de uitbreiding van de werkzaamheden der N.U.M. aanvoert. Men behoeft zich daarvoor zeker niet gewonnen te geven.

Als bijkomstige aanbeveling merkt de toelichting nog op, dat centralisatie van den invoer de gelegenheid zal openen om de goederen te brengen in handen van hen, die ze noodig hebben, en daardoor speculatie zal tegengaan. Hiervoor hebben wij echter dezen nieuwen, ver strekkenden maatregel niet noodig; nu reeds kan de Regeering krachtens andere crisiswetten de hand leggen op alles, wat zij wil opvorderen, en juist bij ingevoerde goederen is het gemakkelijk de inbezitting toe te passen.

Voorts vindt men in de Memorie van Antwoord de merkwaardige uitspraak, dat de ingevoerde goederen goedkoopere zullen worden. Weinigen, die het zullen gelooven. Men verlaagt den prijs van goederen niet door den importeur te verplichten allerlei ambtelijke inmenging te dulden, met het tijdverlies en het meerder risico, daaraan verbonden; men verlaagt dien prijs ook niet door invoerrechten te heffen. In dit verband zij er aan herinnerd, dat bij het debat, ruim een jaar geleden in de Tweede Kamer gehouden, de toenmalige Minister van Financiën, Mr. Treub, eveneens voorspelde, dat de N.U.M. er toe zou bijdragen de prijzen ter lande te doen dalen. Wij weten nu, wat daarvan is terechtgekomen. Mr. Treub zeide reeds op 20 Juli 1917: „De Export-Centrale is er ook niet om den export te bevorderen; integendeel, door het exporteerden tegen crediet bezwarender te maken zal de Export-Centrale er toe kunnen medewerken het exporteerden van goederen, waaraan ook hier behoefte is, te beperken tot het strikt noodzakelijke. Wat zal daarvan het gevolg zijn? Ongetwijfeld zal, niet alleen door het werken van de Export-Centrale, maar door het samenstel van de omstandigheden, zooals zij op dit oogenblik gevonden zijn, een verlagings moeten intreden van de prijzen der exportartikelen en een verlagings van de prijzen der exportartikelen zal terugwerken ook op de prijzen van de artikelen voor binnenlandsch gebruik.” Deze voorspelling is reeds enkele maanden nadat zij gedaan werd in al haar onderdeelen onjuist gebleken. In ieder geval zal men wijs doen den paradox, dat inmenging van de N.U.M. in den invoer den prijs der importgoederen zal doen dalen, niet zonder voorbehoud te aanvaarden.

Ten slotte had het thans voorloopig ingetrokken deel van het wetsontwerp nog een strekking van anderen aard. De Regeering wenschte de gelegenheid te openen, speciale invoerrechten ten bate der N.U.M. te heffen van goederen, „aan den invoer van N.U.M. voorwaarden van geldelijke aard zijn verbonden”. Uit de toelichting blijkt, dat daarbij bedoeld werd op de credieten, die het buitenland bij de levering van goederen van ons bedingt, bijv. de bekende kolencr-

dieten. De N.U.M. — aldus de Memorie van Toelichting — zal niet in staat zijn de voor die credietverstrekking benodigde middelen uit den export te verkrijgen; daarom moet ook de import voor het beoogde doel bijdragen. Intusschen, dit argument voor het teruggenomen voorstel sloeg de vorige Regeering zich zelve reeds bij een Nota naar aanleiding van het Kamerverslag uit de hand. Uit die Nota toch blijkt, dat de invoer van de hier bedoelde goederen bereids via de N.U.M. geschiedt en dat nu reeds aan de gebruikers van die goederen een premie wordt in rekening gebracht voor het risico, voortspruitend uit het credietpapier, dat het buitenland ons dwingt te nemen. Op goede gronden werd in de Nota betoogd, dat de Regeering daartoe de bevoegdheid had. Waarom echter moest dan — zooals de Memorie van Toelichting zeide — de wet gewijzigd worden om haar die bevoegdheid te verleen?

Wat hiervan zij, indien de heffing van hoogere invoerrechten onvermijdelijk is — en wie kan zeggen, waartoe de nood der schatkist kan leiden? — dan geschiede de vaststelling van het tarief bij de wet en niet bij Kon. Besluit of N.U.M.-ukase.

In een uitnemend gesteld adres van Bonden en Vereenigingen van belanghebbenden bij den import, onder dagteekening 4 Juli 1918 aan de Tweede Kamer ingezonden, worden nog enkele overwegingen ontzond, die wellicht voor de concentratie van den invoer hadden kunnen zijn bijgebracht, doch in de tusschen de vorige Regeering en de Staten-Generaal gewisselde stukken niet voorkomen. Het schijnt niet noodig, het adres in die richting te volgen. Men mag veilig aannemen, dat de vorige Regeering niet een reeks argumenten zou hebben ontwikkeld, die den toets der critiek niet kunnen doorstaan, als zij andere, steekhoudende gronden had kunnen aanvoeren. Met instemming zij slechts aangehaald de volgende zinsede uit het adres, waarin de algemeene strekking is saamgevat: „De gevolgen, die de aanneming van dit wetsontwerp zou met zich brengen, zouden inderdaad noodlottig zijn voor den handel niet alleen, maar voor geheel ons volk.”

De nieuwe Minister van Financiën nam het voorstel tot centralisatie van den invoer bij de N.U.M. nog slechts voorloopig terug; wie iets gevoelt voor de vrijheid van ons bedrijfsleven zal hem dankbaar zijn, indien het nimmer weder wordt ingediend.

Men late aan de N.U.M. het tweeledig karakter, dat zij in de praktijk heeft verkregen: fiscaal bureau voor het heffen van uitvoerrechten en administratiekantoor voor het ons opgedrongen buitenlandsch credietpapier. Maar wil men haar maken tot een instelling, die ons geheele verkeer met het buitenland beheerscht, dan stelt men haar eischen, waaraan zij onmogelijk kan voldoen, en berokkent men groote economische schade aan ons land.

PATIJN.

's-Gravenhage, 12 October 1918.

DREIGEN ONS BIJ UITBREIDING VAN DEN GRAANBOUW GEVAREN?

Door een schrijver zijn, onder het hoofd „Uitbreiding van den graanbouw in Groot-Brittannië en in Nederland”, in het nummer van 9 October l.l. van dit tijdschrift belangrijke beschouwingen geleverd, over de vraag, hoe voor ons land over het al of niet wenschelijke van uitbreiding van den graanbouw in de naaste toekomst gedacht moet worden.

Na er op gewezen te hebben, hoezeer de overheidsbemoeiingen ter zake uitbreiding van den graanbouw in Groot-Brittannië en Ierland, althans in 't laatste jaar, effect gehad hebben, in tegenstelling met de negatieve uitkomsten van de pogingen onzer regeering, om den graanbouw gedurende den oorlog op peil te houden en na geconstateerd te hebben, dat het vooral het garandeeren van minimumprijzen over meerdere jaren is, hetwelk bij onze Westelijke naburen

tot het daar verkregen succes heeft geleid, spreekt de heer Schilthuis als zijne meening uit, dat ook in Nederland met eene meer tegemoetkomende houding tegenover de boeren een zeer veel grooter resultaat zou te verkrijgen zijn geweest.

Zou echter een succes als het Engelsche voor ons land wel verkieselijk zijn geweest, zoo vraagt hij dan en wij krijgen op die vraag een vrijwel ontkennend antwoord. En als hij daarna ook den blik in de toekomst richt en overweegt, wat ons op dit terrein alsnog te wachten staat, eventueel door het garandeeren van hooge prijzen, dan komt de schrijver tot het uitspreken van de hoop, dat de uitbreiding van den graanbouw h.t.l. zal—blijven binnen tamelijk enge grenzen. Want in sterke uitbreiding van onzen graanbouw ziet de heer Schilthuis gevaren, voor schatkist, boerenstand en volkswelvaart.

Sterke uitbreiding toch van de met graan beteelde oppervlakte zou, naar hij meent, slechts ten koste van de voortbrenging van dierlijke producten en van tuinbouwartikelen, dus ten koste van onze meest bloeiende export-bedrijven te bereiken zijn, wat voor onze volkswelvaart een ernstig nadeel zou beteekenen. Maar bovendien zou, wanneer niet over meerdere jaren een behoorlijke graanprijs wordt gegarandeerd, onzen boeren al spoedig na den vrede, bij daling der graanprijzen, een crisis als die van de laatste 20 jaren der 19e eeuw wachten. Werd door de Regeering wel garantie van minimumprijzen gegeven, zoo zou het uit den aard der zaak de schatkist zijn, welke het gelag betaalde. En in beide gevallen zou ons sterke aandrang in de richting van graanrechten boven 't hoofd hangen, vooral wanneer men zich ook hier te lande tot ideaal mocht gaan stellen, om ter zake voorziening met eerste levensbehoeften zooveel mogelijk onafhankelijk van het buitenland te worden, een toestand, welke voor ons vaderland naar de meening van den schrijver al even ongewenscht als voor verwezenlijking onvatbaar ware.

Met dit laatste ga ik volkomen accoord en ook in de voorafgaande beschouwingen van den heer Schilthuis is veel, wat mijne sympathie heeft, maar voorzeker nog meer zou hebben, wanneer ik het met het uitgangspunt der redeneering (n.l.: dat onze export-bedrijven bij uitbreiding van den graanbouw in gevaar dreigen te komen) en met de verwachting van sterke graanprijzen-daling na den vrede eens zou zijn. Noch het een, noch het ander echter is het geval, terwijl ik ook omtrent de veronderstelling van de mogelijkheid eener uitbreiding van onzen graanbouw in de mate als deze in Groot-Brittannië en Ierland plaats vindt, met den geachten schrijver van gevoelen moet verschillen.

Met het laatste punt beginnende, moet ik er dan op wijzen, dat de toestanden in het Vereenigd Koninkrijk van die bij ons te lande — en zulks niettegenstaande eene *schijnbaar* sterke overeenstemming — in werkelijkheid ten eenen male verschillen. Weliswaar is in beide landen de graslandoppervlakte buitengewoon groot, in verhouding tot de oppervlakte van het bouwland, maar terwijl bij ons een zeer groot deel van het grasland, wegens te lage ligging, in verband met onze waterstaatkundige toestanden, zonder ingrijpende, zeer veel tijd en geld eischende maatregelen niet voor gebruik als bouwland geschikt te maken is¹⁾, doen deze bezwaren zich in Groot-Brittannië en Ierland niet, althans in zeer veel mindere mate gelden; een groot deel van wat daar als grasland te boek staat is voor den akkerbouw volkomen geschikt, een belangrijk deel is in vroegere tijden bouwland geweest. Sedert het midden der 70er jaren bedroeg de grasland-toename in Engeland 35 pCt., in Wales 28 pCt. en in Schotland 34 pCt.²⁾, terwijl omtrent Ierland gerapporteerd wordt, dat eene kolossale oppervlakte bouw-

land in de laatste halve eeuw eenvoudig aan de verwildering is prijsgegeven en nu weliswaar grasland heet, maar slechts met wilde grasplanten (z.g. blauwgras) bedekt is. „De economische invloeden hebben (ook) een belangrijke rol gespeeld en veroorzaakt, dat gronden voor grasland worden gebruikt, die naar het oordeel van deskundigen bij eenigszins zorgvuldige cultuur als bouwland veel meer zouden kunnen opbrengen”, zoo werd in 1909 door leden van onze Staatscommissie van den Landbouw, na een bezoek aan Ierland gerapporteerd³⁾.

Wanneer men dan ook thans verneemt van toename van het bouwland in Groot-Brittannië en Ierland, sedert 1916, met 3 miljoen acres, of 25 pCt. der bouwlandoppervlakte, dan mag men daarnaast niet voorbijzien, dat eene nog grootere oppervlakte er sedert de 70er jaren aan het bouwland onttrokken en in grasland van meerendeels inferieure kwaliteit veranderd was en dat het *die* gronden in de eerste plaats zijn, welke voor scheuring in aanmerking kwamen.

Hoe is in dat opzicht de toestand bij ons? Ten eenen male anders! De verhouding tusschen bouw- en grasland is hier slechts *streeksgewijze* nog al iets gewijzigd; terwijl in enkele streken nog al eenig bouwland in grasland is veranderd, is de ontwikkeling in andere deelen van ons land juist in tegengestelden zin verlopen, zoodat de verhouding tusschen bouw- en grasland over heel Nederland, sedert de crisis ongeveer dezelfde is gebleven²⁾. En de absolute oppervlakte van bouw-, zoowel als grasland is, mede dank zij ontginning, zelfs blijven toenemen. Gronden, als waarvan zoeven ten aanzien van Engeland sprake was, bezitten wij om zoo te zeggen niet. Wij staan er dan ook volkomen anders bij en van eene vermeerdering der bouwlandoppervlakte op eene schaal als (natuurlijk relatief gesproken) in Engeland kan hier dan ook naar mijne meening geen sprake zijn. Trouwens, daarvan is bij de autoriteiten nog nimmer sprake geweest. De Memorie van Toelichting tot de *Scheurwet* spreekt slechts van omstreeks 100.000 H.A. zonder veel bezwaar te scheuren land. Het bouwland zou daardoor niet met ruim 25 pCt., zooals in Engeland, maar met slechts ruim 11 pCt. toe-, het grasland met nog niet 8,5 pCt. afnemen.

Welnu, dat een vermindering der grasland-oppervlakte met 8,5 pCt. onzen export van dierlijke producten niet al te zeer dreigt in gevaar te brengen, zal zonder meer wel duidelijk zijn. Temeer, omdat de rundveestapel daarbij niet met eenzelfde percentage behoeft te worden ingekrompen; het stroo der granen en (eventueel) de nagewassen blijven voor veevoeder behouden en ook kan het gescheurde land niet jaar op jaar met graan beteeld worden, zoodat op peulvruchten, klavers en ook knol- en wortelgewassen mede kan gerekend worden. En het afval van granen en andere producten stelt ook tot varkensmesting in staat. Maar in elk geval zal de veestapel direct weder op de oude sterkte kunnen gebracht worden, zoodra de door den nood uitgebreide graanbouw weder, dank zij behoorlijken graantoevoer uit het buitenland, eenigszins kan worden ingekrompen. Dan komt, zoowel op het gescheurde land, als op het oude bouwland ruimte vrij voor de teelt van veevoeder, terwijl ook het graan weder desgewenscht ten deele voor omzetting in dierlijke producten kan worden aangewend.

Het mag hier wel eens met nadruk geconstateerd worden, dat veevoederteelt op het bouwland tot een minstens even grooten veestapel in staat stelt als zuiver weidery-bedrijf³⁾. En het is dan ook een on-

Groot-Brittannië en Ierland”, uitgegeven onder de Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw, 1909, No. 3 (blz. 12 en 13.)

¹⁾ Hetzelfde rapport (blz. 83.) Wij cursiveeren.

²⁾ Zie „Overzicht van het landbouwbedrijf in Nederland” (Staatscommissie van den Landbouw) 1912, blz. 37 en 38.

³⁾ Zie dienaangaande het bekroonde geschrift van Rauwerda en Van den Akker: „Omzetting van eenzijdige greidebedrijven in gemengde bedrijven”, Leeuwarden 1917.

¹⁾ Zie Memorie van Toelichting tot de Scheurwet 1918.

²⁾ Zie het Rapport der Staatscommissie v. d. Landbouw „Maatregelen ter Hervorming van het Pachtwezen in

juiste meening, dat men voor een hoogstaand zuivelbedrijf en vleeschproductie een zoo eenzijdig weide-rijck-bedrijf zou noodig hebben, als h.t.l. in enkele kustprovinciën gevonden wordt; Denemarken, dat als zuivelland toch waarlijk genoemd mag worden, bezit slechts eene minimale oppervlakte blijvend grasland (nog geen 10 pCt. der totale oppervlakte, tegenover pl.m. 37,5 pCt. bij ons), de gronden, die er als weiden, ook in de statistiek aangeduid worden, zijn bijna uitsluitend *akkerweiden*, dat. zijn. klavers en tijdelijke kunstweiden, opgenomen in de gewone rotatie van het bouwland. Denemarken heeft gemengd bedrijf, met uitgebreiden akkerbouw en op het bouwland spelen daar de granen, evenals bij ons in de zandstreken de hoofdrol (het kleine Denemarken verbouwt meer dan dubbel zooveel graan als ons vaderland). Dit graan wordt er in normale tijden, evenals in onze zandprovinciën in dierlijke producten omgezet. Het graanverbouwende Denemarken staat niettemin als exporteur van boter, varkensvleesch en eieren no. 1 in de rij! ¹⁾

Brengt dus het tot bouwland omscheuren van grasland, vooral in de mate, waarin het h.t.l. te verwachten is, onze exportbedrijven zeker niet in gevaar en stelt een blik op Denemarken ons eveneens gerust t.a. van de gevolgen eener uitbreiding van de graanteelt op het oude akkerland, er dient ook niet vergeten, dat het moderne landbouwbedrijf door meerdere kennis bij de boeren en nieuwe hulpmiddelen een veel grotere *elasticiteit* bezit, dan dat van voorheen. Wat dus onder invloed van den nood der omstandigheden gewijzigd wordt, kan bij terugkeer van normale tijden snel weder opnieuw veranderd worden, teelten en bedrijfstakingen, die tijdelijk ingekrompen zijn, zullen in korten tijd weder op peil kunnen gebracht worden, in één woord, het bedrijf is tegenwoordig in staat, om zich snel aan veranderde toestanden en omstandigheden aan te passen.

Of datgene, waarin wij specialiteiten waren vóór den oorlog, ook na terugkeer van den vrede hier met succes voor export zal kunnen worden voortgebracht is thans natuurlijk nog niet met absolute zekerheid te zeggen. Wel wijzen klimaat en grondgesteldheid, ligging en verkeersmiddelen, kennis en aanleg alle in die richting, maar of de koopkracht van de talrijke scharen buitenlandsche kleinere consumenten nog van dien aard is, dat loonende prijzen te bedingen zullen zijn voor onze vee- en tuinbouwproducten, dient afgewacht te worden. Mocht het noodig blijken, dan zullen onze land- en tuinbouw ook in andere richting weten uit te munten, de eerste zoo noodig bijv. . . . in den graanbouw!

Hoe het met de graanprijzen loopen zal, is thans nog moeilijk te voorspellen. De heer Schilthuis verwacht, naar uit zijn artikel bleek, reeds spoedig na terugkeer van den vrede eene sterke daling der graanprijzen, ik ben veeleer geneigd tot de verwachting van het tegenovergestelde, dat wil dus zeggen: van het geruimen tijd nog heerschen van prijzen, welke, in vergelijking met die van vóór den oorlog, hoog moeten genoemd worden.

Mijne meening heb ik dienaangaande verleden jaar op het Landhuishoudkundig Congres te Assen toegelicht, men vindt in het Tijdschrift voor Econ. Geographie, in het nummer van 15 October 1917 de te Assen gehouden inleiding in extenso terug. Ik zal er hier niet uitvoerig op terugkomen, doch wil slechts constateeren, dat de voortbrengings- en transportkosten, welke, wegens de bekende oorzaken, thans zeer hoog zijn, naar mijne meening zeker ook nog geruimen tijd na beëindiging van den oorlog abnormaal hoog zullen blijven.

KOENEN.

Bennekom, October 1918.

¹⁾ Zie over Denemarken o.a. het werkje „*De Landbouw in Denemarken*”, Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw 1905, No. 5. Zie ook „*Lange's Landwirtschaftlich-Statistischer Atlas*”, Berlin 1917.

ZWITSERLAND EN DE RIJNKWESTIE. II.

In ons vorig artikel ¹⁾ wezen wij reeds op de betekenis van de tegenwoordige hoge kolenprijzen als propagandamiddel voor de Rijnplannen in Duitschland, vanwege de elektrische energie, die men bij deze laatste hoopt te winnen. Op dezelfde wijze heeft de oorlog ook in Zwitserland er toe meegewerkt, om de scheepvaartprojecten van het terrein der academische discussies naar dat der practische overwegingen te brengen en ze in het middelpunt der publieke belangstelling te plaatsen. De groote moeilijkheden, met het spoorwegvervoer ondervonden, deden voor het eerst het ontbreken van een goeden scheepvaartweg als een werkelijk gemis voelen.

Vormt zoo eenerzijds de oorlogstoestand een krachtigen steun voor het streven naar verbetering van den Boven-Rijn, het valt niet te ontkennen, dat hij tegelijkertijd de tegenstelling der belangen heeft verscherpt en de oplossing van de kwestie heeft vertraagd. Meer dan ooit vraagt men in Zuid-Duitschland om *goedkope* electriciteit; meer dan ooit voelt men in Zwitserland behoefte aan een waterweg van *grote* capaciteit. Beide wenschen zijn, zooals wij aantoonen, met elkaar in strijd.

Bovendien is er door den oorlog in alles een element van onzekerheid gekomen, dat den tijd ongunstig maakt voor ingrijpende onderhandelingen. Bij onze uiteenzetting gaan wij uit van den bestaanden toestand en beschouwen dus den Elzas als Duitsch gebied; ook van Zwitsersche zijde pleegt men dit te doen. Zulks neemt niet weg, dat men met de mogelijkheid van een wijziging dient te rekenen. Het behoeft geen betoog, dat de kwestie in dat geval geheel van aspect zou veranderen, wat echter geenszins zeggen wil, dat zij ook eenvoudiger worden zou. Voor het oogenblik rekenen wij dus met de politieke kaart, zooals die vóór den oorlog was. Vragen wij ons dan af welke middelen Zwitserland ten dienste staan om aan zijn eischen gehoor te verschaffen.

De verschillende juridische argumenten, wij merken het reeds op, vinden in Duitschland weinig weerklink. De Rijnvaartacte van 1868 verbiedt het oprichten van watermolens en daarmee verbandhoudende werken, wanneer deze hinderlijk kunnen zijn voor de scheepvaart; naar den letter van het verdrag zijt dus de elektrische installaties verboden. Afgezien echter nog van de vraag, of Duitschland niet zal trachten staande te houden, dat de bepaling van 1868 niet slaan kan op belangen van zoo verre strekking, als de electriciteitsvoorziening van geheele staten, wordt door de Duitschers aan Zwitserland het recht ontzegd, om zich op de Rijnvaartacte te beroepen. Gelegenheid te over dus voor interessante juridische discussies, waarvan helaas voor de zaak zelf weinig heil te verwachten is. Immers, zelfs in het gunstigste geval, wanneer men er in slagen zou door de kracht van verdragsbepalingen Duitschland van zijn voornemens te doen afzien, zou het succes toch zuiver negatief van aard zijn. Men zou de kanalisatie hebben belet, maar geen enkel middel bezitten om aan een onwillig Duitschland de uitvoering der normalisering af te dwingen. De kans zou groot zijn op een slepend conflict, waarvan Zwitserland meer schade zou hebben dan van de kanalisatie.

Natuurlijk zullen de Zwitsers goed doen hun rechtsaanspraken te handhaven, maar zij zullen tevens dienen te bedenken, dat het hun belang is de kwestie door overleg en niet door eenzijdigen dwang tot oplossing te brengen. Als gevolg van hun geografische ligging, hebben zij Duitschland nu eenmaal meer noodig dan Duitschland hen.

Tracht men tot overeenstemming te geraken, dan zal het vermoedelijk van veel belang blijken, dat Zwitserland een geschikt ruilobject bezit in de waterkracht van den Rijn boven Bazil. Het deel hiervan, waarop de Zwitsers recht hebben, zou voor

¹⁾ No. 145, pag. 881 v. v.

Duitschland een veel grooter waarde vertegenwoordigen dan voor hen, aangezien zij nog over rijke, ongebruikte waterkrachten in de Alpen beschikken.

Hoofdzak blijft echter de vraag of men in Duitschland, even eensgezind zijn wenschen concentreert op de electriciteitsvoorziening, als men het in Zwitserland op de scheepvaart doet. Gelukkig voor de Zwitsers is dit niet het geval en zijn er veeleer Duitse belangen aan te wijzen, die met de Zwitsersche min of meer parallel loopen.

De ergste tegenstanders van de Zwitsersche plannen vindt men in het Rijksland. Voor den Elzas zullen de voordeelen van de scheepvaart boven Straatsburg gering zijn. De industriesteden van het Zuiden liggen ver van de rivier; overlading in wagons zal voor deze steeds noodig blijven en het voordeel, dat zulks wat dichterbij zou kunnen geschieden dan te Straatsburg, lijkt hun gering, tegenover de kosten, die de aanleg van nieuwe Rijnhavens zou meebrengen. Met Straatsburg, als distributiecentrum van op den Rijn aangevoerde goederen, is men in den Elzas volkomen tevreden; men wenscht geen versnippering van krachten. De Straatsburgers zelf zien in de vaart op den Boven-Rijn een bedreiging voor hun mooie havens, die het juist van de overlading hebben moeten. En ten slotte bezit de Elzas in het Rijn-Rhônekanaal met het zijkanaal Mülhausen-Hünningen een eigen waterweg naar het Zuiden, die wel zeer verouderd is, maar toch een zeker verkeer bezit, dat men door de Rijnvaart bedreigd acht. In de scheepvaartplannen ziet men dus in den Elzas eer een nadeel dan een voordeel; men interesseert zich hier dan ook uitsluitend voor de electriciteitswinning. Over 't geheel klinkt in de stemmen, die van hier vernomen worden, een toon van vrij benepen concurrentievrees.

Heel wat minder scherp staan de belangen van Baden tegenover die van Zwitserland. Zeker, ook hier ziet men reikhalzend uit naar goedkoopere electriciteit, maar in tegenstelling met den Elzas deelt Baden tevens in de waterkracht van het riviervak boven Bazel. Als gevolg van de gesteldheid van het rivierbed zullen hier de installatiekosten geringer zijn dan beneden de stad. Voor Baden is er dus, reeds uit zuiver electrotechnische overwegingen, veel voor te zeggen eerst boven Bazel alle kracht in exploitatie te nemen, om vervolgens, naarmate de behoefte zich doet gevoelen, ook met het andere riviervak te beginnen. Zelfs wanneer Baden uitsluitend geleid werd door de belangen van zijn electriciteitsvoorziening, zou dus zijn politiek aan Zwitserland een zekeren steun bieden, daar zij in elk geval uitstel van executie beteekenen zou. En een uitstel, dat niet van al te langen duur is, is op 't oogenblik voor de Zwitsers winst. Hun Rijnvaart immers, is niet maar alleen een zaak van de toekomst, maar bevindt zich reeds in vollen gang, al is dan ook de omvang nog niet groot. Billijkerwijze kunnen zij dus den eisch stellen, dat deze bestaande scheepvaart door een eventuele uitvoering van het kanalisatieplan geen schade zal lijden, of dat anders compensaties worden gegeven. Hoe krachtiger hun scheepvaart zich ontwikkelt, met des te meer nadruk kunnen zij deze eischen doen hooren. Vandaar, dat hun belang meebrengt de definitieve beslissing nog eenigen tijd te verschuiven — vooral, wanneer intusschen met die werkzaamheden, waarover geen verschil van meening bestaat, een aanvang kan worden gemaakt. Of het mogelijk zal zijn den bouw van stuwen en sluisen uit te voeren, zonder de bestaande scheepvaart geheel stil te leggen, is een vraag, die in Duitschland en Zwitserland zeer verschillend wordt beantwoord. De Zwitsers zijn hierover zeer pessimistisch gestemd. Als een politiek succesje mag men het voor hen beschouwen, dat de Boven-Rijn, na in 't begin van den oorlog om militaire redenen door Duitschland voor 't verkeer te zijn gesloten, in 1917 op aandrang van Zwitserland weer voor de vaart is opengesteld.

Om nu tot Baden terug te keeren — een stem van

gewicht is daar te lande ook die van de handels- en scheepvaartkringen te Mannheim. Hier zou men het eigenlijk volstrekt zoo kwaad niet vinden, als de Zwitsers hun zin kregen. In den Elzas wordt zelfs wel beweerd, dat de scheepvaartplannen voor een groot deel te wijten zouden zijn aan machinaties van Mannheimers, die het niet zetten kunnen, dat hun stad heeft opgehouden het eindpunt van de Rijnvaart te vormen, en die nu aan Straatsburg denzelfden tegenval-ler gunnen.

De derde voorname factor ten slotte, waarmee de Badensche regeering te rekenen heeft, is het belang van het zuidoostelijk deel des lands, waar Konstanz het groote centrum is. Deze streek heeft altijd zeer ongunstig gelegen voor het verkeer. Van de hooger ontwikkelde gebieden, in het midden en Noorden van het groothertogdom, wordt zij afgesloten door het Schwarzwald. In den tijd, toen van het verkeer tusschen de Duitse staten onderling nog in- en uitvoerrechten geheven werden, heeft het grillig beloop, dat hier de politieke grenzen vertoont, de ontwikkeling sterk geremd. De kolonprijsen zijn hier de hoogste van Duitschland en in economisch opzicht is deze streek de achterlijkste van Baden. Geen wonder, dat men hier niet alleen om electriciteit, doch tevens vooral om een scheepvaartweg vraagt. Beide belangen zijn hier ook minder met elkaar in strijd dan beneden Bazel, daar men voor het geringer verkeer, dat in de havens van het Bodensee te verwachten is, genoeg neemt met schepen van 1200 à 1300 ton.

Ofschoon ook de Badensche regeering zich op het standpunt stelt, dat alle waterkracht van den Rijn in gebruik moet worden genomen — haar opvattingen zijn toch (in overeenstemming met de landsbelangen) heel wat minder extreem dan die van het Rijksland. Het Badensche program vormt dan ook het aangewezene uitgangspunt voor een eventueel compromis.

Behalve met de Zuid-Duitse Staten heeft Zwitserland ook te maken met het Duitse Rijk. De regeering te Berlijn, wier centraliseerende neigingen in het Zuiden niet steeds met een vriendelijk oog worden aangezien, stelt zich op het standpunt, dat projecten van zoo verre strekking als de Rijnplannen algemeene rijkszaak zijn, en niet door afzonderlijke bondsstaten kunnen vastgesteld en uitgevoerd worden. In Baden stuitte deze meening natuurlijk op verzet. Ten slotte heeft men een schikking getroffen, waarbij de rijksregeering te Karlsruhe een bureau vestigde om de plannen volledig uit te werken, maar aan 't hoofd daarvan den man plaatste, aan wien Baden reeds dezelfde opdracht had gegeven, Oberbaurat Kupferschmid. Naast dezen staat een rijkslandsch ambtenaar met gelijkwaardige bevoegdheden. De taak van dit bureau is niet te onderzoeken welk systeem voor de verbetering van den Boven-Rijn de voorkeur verdient, maar eenvoudig de plannen voor de kanalisatie uit te werken. Met de Zwitsersche wenschen wordt dus in 't geheel geen rekening gehouden.

Dit neemt echter niet weg, dat men in Duitschland wel degelijk bereid is om met de Zwitsers overleg te plegen en dit ook langs zijdelingschen weg niet onduidelijk heeft te kennen gegeven. Zulks ligt ook voor de hand. Niet slechts is het voor Duitschland in 't algemeen gewenscht om met zijn kleine burens goede vrienden te blijven en deze niet te kwetsen in wat zij hun levensbelangen achten, maar juist speciaal inzake de Rijnverbetering heeft het alle redenen om Zwitserland niet onnoodig te dwarsboomen.

Zooals wij in ons artikel over de Rhônekwesie reeds opmerkten¹⁾ zal de kanalisatie of normalisatie van den Boven-Rijn nog veel meer ten goede komen aan de verbinding van Zwitserland met de West-Duitse mijnbouw- en industriegebieden, dan aan die met de Zeehavens. Dat is de reden, waarom men haar van Ententezijde vreest. Zorgt Duitschland

¹⁾ Zie No. 134, pag. 653 en No. 135, pag. 675.

er niet voor, dat de Rijnweg een behoorlijke capaciteit krijgt, dan speelt het zijn tegenstanders in de kaart. Juist het feit, dat Rijn- en Rhôneproject beide door politieke oogmerken worden gedragen, zal voor Zwitserland een krachtige steun zijn bij pogingen om van zijn concurreerende burens gunstige voorwaarden te verkrijgen voor de uitvoering van beide plannen.

Hebben wij dus de overtuiging gekregen, dat het zoowel voor Duitschland als voor Zwitserland gewenscht is om in de Rijnkwestie tot overeenstemming te geraken, het komt ons tevens voor, dat de tegenstelling tusschen de wederzijdsche belangen niet zóó scherp is, of zulk een schikking zal mogelijk blijken. Natuurlijk zou het dwaasheid zijn, wanneer wij hier wilden beslissen hoe een dergelijk compromis behoort uit te vallen. Het geldt immers een ingewikkeld geheel van politieke en economisch-technische vraagstukken, die slechts door deskundigen opgelost kunnen worden. Wel echter kunnen wij trachten ons een denkbeeld te vormen van de richting, waarin wellicht die oplossing te vinden zal zijn. We dienen ons daartoe af te vragen wat beide partijen in deze kwestie te beschouwen hebben als vitale belangen en in hoever men te doen heeft met wenschen van secundaire beteekenis. Aangezien men van te voren weet, dat wederzijdsche concessies onvermijdelijk zullen zijn om tot overeenstemming te geraken, is het zaak er zich rekenschap van te geven, welke eischen men desnoods kan laten schieten en waar men in elk geval op zijn stuk heeft te staan. Maar al te licht brengt men het bereikbare in gevaar, door zijn zin in alles te willen doordrijven.

Wat Zwitserland noodig heeft zijn technische waarborgen voor een voldoende capaciteit van den waterweg en politieke garanties voor een onbelemmerd gebruik ervan. Krijgt het deze, dan kan men de wijze, waarop zulks geschiedt als van ondergeschikte beteekenis beschouwen. Wat Duitschland moet hebben is het maximum van electriciteit, dat de Rijn tusschen Bazel en Straatsburg kan opleveren. Krijgt het die hoeveelheid, dan is de vraag, waar de krachtstations staan, die den stroom voortbrengen, niet van overwegend belang (al dient men haar natuurlijk niet te verwaarlozen.)

Boven Bazel zijn nog 455.000 paardekrachten beschikbaar. Nemen we aan, dat hiervan aan Zwitserland de helft toekomt, dan is dit zeker niet voldoende om eventueel een compensatie te vormen voor de pl.m. 500.000 p. k., die men beneden Bazel hoopt te winnen. Ja, zelfs wanneer men tot belangrijke stroomleveranties van Midden-Zwitserland uit mocht willen overgaan, zou het nog bezwaarlijk zijn een zoodanig hoog bedrag te bereiken. Wel is het echter denkbaar, dat Duitschland er bijvoorbeeld in zou toestemmen zich tegen behoorlijke compensatie te beperken tot het bouwen van de 7 stuwen, die tusschen Bazel en Breisach zijn geprojecteerd en daarentegen tusschen Breisach en Straatsburg, waar de acht andere moesten komen, tot normalisatie zou overgaan. Duitschland zou in dat geval al zijn electriciteit krijgen, terwijl voor het verkeer naar Zwitserland het tijdverlies bij het schutten tot minder dan de helft zou worden gereduceerd. Verder staan toch immers ook de afmetingen der sluizen nog geenszins vast. Wanneer men die nu eens zoo kon kiezen, dat een normale sleeptrein niet uit elkaar genomen behoefde te worden, maar ineens kon worden geschut, dan zou daarmee opnieuw bij elke sluis het berekende tijdverlies met ruim de helft worden verminderd. Zulks zou een groote verhooging van kosten meebrengen, maar tevens een voordeel vormen van zoodanige beteekenis, dat men van beide partijen daarvoor de bereidwilligheid tot het brengen van zekere offers verwachten mag.

Zien de Zwitsers kans om in goede vriendschap met Duitschland een accoord te treffen, waarbij hun een geheel open waterweg wordt toegestaan — des te beter voor hen. Hoofdzak is, dat wij ons de mogelijkheid van een schikking klaar voor oogen stellen

en niet ons blind blijven staren op twee lijnrecht tegenover elkaar staande projecten.

Mocht de Elzas weer Fransch worden, dan zou daarvan ongetwijfeld het eerste gevolg zijn, dat de uitvoering der plannen sterk werd vertraagd. Verder zou Frankrijk, dat van Marseille de groote invoerhaven voor Zwitserland maken wil, heel weinig voelen voor den Rijnweg, die naar de Noordzeehavens leidt; en zulks nog des te minder, omdat toeneming van het Rijnverkeer tevens ten goede komen zou aan den Duitschen invloed in Zwitserland. De algemeen Fransche belangen loopen dus met die van den Elzas volkomen parallel en men kan dan ook van Frankrijk inzake de verdeling van de financiële lasten tusschen scheepvaart en electriciteitswerken, alsmede inzake eventueele compensaties, veel scherper eischen verwachten dan van Duitschland. Omgekeerd zou Duitschland na verlies van den Elzas, het veel gemakkelijker met de Zwitsers eens worden dan thans. Een uitvoeriger beschouwing van de geheel nieuwe complicaties, die zich zullen voordoen, wanneer Frankrijk weer oeverstaat van den Rijn mocht worden, zal dienen te wachten tot eventueel de ontwikkeling der dingen daartoe aanleiding geeft.

Onze sympathie, als Nederlanders, gaat instinctmatig uit naar het normaliseeringsplan, met zijn vrij en onbelemmerd verkeer. Hoe gevaarlijk het echter is om op dergelijke gevoelsgronden een voorbarig oordeel te vellen, moge ten slotte een voorbeeld duidelijk maken. Zelfs een vraag van zoo elementair belang als de kwestie der wenschelijkheid van de normalisatie uit een zuiver verkeers-technisch oogpunt, is nog niet voldoende beantwoord. Een Nederlandsche autoriteit op dit gebied is de hoofdingenieur van den waterstaat C. A. Jolles, voorzitter der internationale jury voor de prijsvraag inzake de bevaarbaarmaking van het Rijnvak Konstanz-Bazel. Deze wenscht zich over genoemde vraag niet met te veel beslistheid uit te laten, maar zegt toch:

„Het wil mij voorkomen, dat, op zichzelf beschouwd en afgescheiden van politieke en economische overwegingen, een kanalisatie van het rivierak Straatsburg-Bazel voor het verkeer¹⁾ te verkiezen zal zijn boven een normalisatie.” (De Ingenieur, 6 Juli 1918.) Een waarschuwing om met de rooskleurige voorstellingen van Zwitsersche zijde eenigszins voorzichtig te zijn.

In een derde en laatste artikel willen wij de beteekenis bespreken, welke de kwestie van den Boven-Rijn ook voor Nederland heeft.

P. SERTON.

DE SUIKERVOORZIENING VAN NEDERLAND.

Men schrijft ons:

Menigeen zal met zekere verwondering gelezen hebben, dat volgens de meening van de huidige regeering het suikerrantsoen in den komenden tijd niet verhoogd zal kunnen worden en toch is met enkele getallen duidelijk aanwijsbaar, dat zulks ook niet voor de hand ligt.

Wanneer wij aannemen, dat Nederland 7.000.000 inwoners telt en de rantsoenering $\frac{1}{4}$ K.G. per hoofd per week bedraagt, zal het jaarlijksch gebruik voor consumptie bedragen 900.000 zak suiker. Wanneer wij hierbij de industriesuiker optellen, dan komen wij tot een bedrag van 1.600.000 zak suiker. Deze getallen komen ongeveer overeen met het verbruik in 1917/18, zijnde ruim 1.700.000 zak. Wanneer wij nu weten, dat het verbruik vóór den oorlog op hoogstens 1.000.000 zak werd geschat, dan kan men nagaan in welke mate gedurende den oorlog het suikerverbruik is toegenomen.

De suikerproductie in Nederland is de laatste jaren sterk afgenomen. Waar in vroeger jaren globaal op een oogst van 3.000.000 zak suiker kon worden gerekend, is de productie successievelijk afgenomen tot

¹⁾ Wij cursiveeren.

2.000.000 zak in de campagne 1917/18, terwijl de campagne 1918/19 slechts getaxeerd wordt op 1.700.000 zak suiker. De suikerproductie geeft dus zeker geen aanleiding om een grooter rantsoen aan het publiek toe te staan, tenzij de regeering wegens de groote voedingswaarde van suiker nog tijdig ingrijpt en een grooteren oogst in de hand werkt.

Waaraan is deze achteruitgang in productie te wijten? In de eerste plaats heeft de regeering het noodzakelijk geacht den bietenbouw in de laatste jaren te beperken, uit vrees, dat men te veel akkerland aan den bouw van granen en aardappelen zou onttrekken, teneinde zich op het loonend bedrijf van bietenbouw toe te leggen. De bietenbouw werd op dezen grond beperkt tot maximaal 80 pCt. van het gemiddelde van de jaren 1914, '15 en '16. Een dergelijke oogst zou eene suikerproductie van ongeveer 2.200.000 zak suiker tengevolge gehad hebben, alzo ruimschoots voldoende om het binnenland en zelfs de exporteerende industrieën, als gecondenseerde melk- en jamfabrieken, van suiker te voorzien.

Deze beperking gaat echter gepaard met de maximumprijs-vaststelling voor de bieten en deze prijs blijft in verhouding tot de andere gewassen niet voldoende loonend te zijn om den bouw van beetwortelen te handhaven. Ook in het komend jaar schijnt men een prijs van ongeveer f 30 per 1000 K.G. beetwortelen te overwegen, eene prijsverhoging, welke, hoe ingrijpend deze ook moge schijnen (de prijs varieerde normaal tusschen f 10 en f 15), naar onze meening nog niet tegemoet komt aan de meerdere kosten en aan de hogere landwaarde, bij den verbouw van andere gewassen bereikt. ¹⁾

Ook in het volgend jaar zal de prijs dus weinig aanmoedigend zijn en is in dit opzicht ook weer een kleine oogst te verwachten, tenzij de Minister er nog toe overgaat een meer loonnenden prijs vast te stellen.

Wat de hulpstoffen aangaat, behoeven deze voor een grooten oogst geen belemmering te zijn.

Het steenkolenvraagstuk schijnt voor de komende campagne bevredigend te zijn opgelost. De meeste suikerfabrieken, zoo niet alle, zijn op dit gebied ook uiterst gunstig ingericht en kunnen zich met de meeste soorten van steenkolen behelpen. Een groote campagne heeft bovendien zoo goed als geen grooter kolenverbruik tengevolge, omdat in een doorlopend regelmatig bedrijf het kolenverbruik bijna hetzelfde is als in een bedrijf, dat door weinig bietenaanvoer in een regelmatig gang belemmerd wordt.

Bovendien hebben de verschillende fabrieken hare verwerking meer geconcentreerd op de gunstig werkende fabrieken, zoodat daardoor het z.g. kolencijfer ook reeds tot een uiterst laag getal genaderd is.

Ook het kalksteenvraagstuk baart geen zorgen. Door de kleine campagnes bezitten vele fabrieken groote voorraden kalksteen, die voor 1 of 2 campagnes nog toereikend zijn. Tevens hebben de suikerfabrikanten voldoende proeven genomen met de in Limburg gedolven mergelkalksteen, die, hoewel van veel mindere kwaliteit dan de uit België geïmporteerde, toch voldoende bruikbaar is om eventueel in de behoeften te voorzien, wanneer onverhoopt uit België geen kalksteen geïmporteerd mocht kunnen worden.

Ook ten opzichte van het beetwortelzaad hebben de suikerfabrikanten zich gewapend. Uit de laatste gegevens, in de Technische Vereeniging van Beetwortelsuikerfabrikanten medegedeeld, blijkt, dat in 1919 p.l.m. 335 H.A. met zaad zullen verbouwd worden. Wanneer de regeering meewerkt en de daarvoor benodigde meststoffen verschaft, zal hiervan een productie te verwachten zijn van 600.000 K.G. zaad, voldoende voor eene suikerproductie in 1920 van

1.200.000 zak suiker. Door Minister Posthuma werd vorig jaar reeds toegezegd, dat deze meststoffen zoo mogelijk verschaft zouden worden en is het te hopen, dat de nieuwe Minister de suikerfabrikanten in deze niet teleurstelt, want daardoor zou niet alleen de zaadproductie op $\frac{2}{3}$ à $\frac{1}{2}$ worden gereduceerd, maar de fabrikanten zouden ook voor een grooten schadepost komen te staan, door het noodeloos telen van zaadbietjes in het jaar 1919. Nu voorziet deze productie weliswaar nog niet in de binnenlandsche behoefte, doch voor het jaar 1919 is er nog voldoende zaad aanwezig, hetzij door eigen verbouw of uit de oude voorraden en ook voor het jaar 1920 zal er nog voldoende overblijven, wanneer wij daarbij in aanmerking nemen, dat de import toch wel niet geheel buitengesloten zal zijn. Voorloopig verwachten wij echter niet, dat er zooveel zaad in Duitschland, en Rusland verbouwd zal worden, dat wij op een groote export naar Nederland zullen mogen rekenen. Het zal dus wenschelijk zijn, dat de suikerfabrikanten zaadbouw niet uit het oog verliezen, doch krachtig de teelt voortzetten.

Het moge nu waar zijn, dat deze laatste berichten niet al te verontrustend zijn, toch moeten wij den hoofdfactor niet uit het oog verliezen en dat is de regeling van den beetworteluitzaai. Het is te hopen, dat de tegenwoordige regeering dit punt ernstig onder het oog zal zien, want deze uitzaai wordt volkomen beheerscht door den prijs, dien de Minister, resp. het Rijkskantoor voor suiker, voor den bietenoogst in 1919 vaststelt. Is deze prijs weder te laag, dan zal ook in 1919 geen 80 pCt. van het gemiddelde van de jaren 1914, '15 en '16 uitgezaaid worden en is er opnieuw een oogst te verwachten, die niet voldoende suiker zal leveren om in het meerdere verbruik van de Nederlandsche bevolking te voorzien.

EEN EXPORTVISCHMARKT AAN DEN WATERWEG?

Naar aanleiding van de plannen tot verplaatsing van de Rotterdamsche vischmarkt, is in den gemeenteraad van twee verschillende zijden het denkbeeld geopperd, om aan Rotterdam naast zijn consumptie-markt ook een exportmarkt voor visch te geven. De heer Brautigam, die de vischmarkt wenscht te vestigen aan den Schiemond, meende als bijkomstig argument daarvoor te kunnen aanvoeren, dat te dezer plaatse de gelegenheid zeer gunstig zou zijn om tevens een exportmarkt tot ontwikkeling te doen komen. De heer Van Doorn stelde voor, aan B. en W. een praeadvies te verzoeken omtrent de wenschelijkheid en mogelijkheid van de vestiging eener exportvishmarkt te Hoek van Holland, voor welk deel der gemeente hij in den raad zitting heeft. Terwijl wij nu de verplaatsingskwestie, als zuiver lokaal belang, aan de dagbladen ter bespreking overlaten, willen wij in dit artikel de vraag overwegen in hoever een exportmarkt in het havengebied van den Waterweg levensvatbaarheid zou hebben.

De Nederlandsche zeevisscherij (de kustvisscherij blijft hier buiten beschouwing) omvat twee bedrijfstakken, die in bijna alle opzichten sterk van elkaar verschillen. De oudste en nog steeds de belangrijkste van de twee is de haringvisscherij. Van de ruim 12.000 visschers, die in 1914 aan de groote vaart deelnamen, voeren er meer dan 9000 ter haringvangst. Van oudsher heeft de haringrederij haar zetel aan de Maas, daarnaast ook in Scheveningen en Katwijk. Van de 43 stoomschepen, die in 1914 de haringvisscherij uoefenden, waren er 34 uit Vlaardingen en 4 uit Maassluis; van de 623 zeilvaartuigen (kielschepen): 133 uit Vlaardingen, 96 uit Maassluis, 249 uit Scheveningen en 117 uit Katwijk.

Naast de haringvangst, oudtijds bij uitstek als de „grootte visscherij” bekend, bestond steeds in de noordelijke stranddorpen een visscherij met het schrobnet, of, zooals men tegenwoordig zegt: trawl- of treilvis-

¹⁾ Wanneer wij de prijzen van tarwe, haver, boonen, erwten en melk in den winter 1918 vergelijken met 1914, dan zijn deze ongeveer driemaal zoo hoog. De bietenprijs blijft echter ver beneden, terwijl juist deze bouw veel duren landarbeid vergt.

scherij. Deze is plotseling tot groote ontwikkeling gekomen toen men haar ging uitoefenen met stoomschepen en de visch in ijs ging bewaren, waardoor de mogelijkheid ontstond om het artikel over grooten afstand versch te verzenden. Nog altijd nemen tal van kleine zeilvaartuigjes er aan deel (vooral van Urk, Den Helder, Texel, Goeree en Wieringen), maar verreweg de hoofdzaak zijn toch de stoomtrawlers. In 1914 waren er 158 ingeschreven, waarvan 155 te IJmuiden. Van de 36 miljoen K.G. treilvisch (hoofdzakelijk versche visch) in dat jaar hier te lande aangevoerd, komen er 33 miljoen voor rekening van deze haven. Van de 66 miljoen K.G. „drijfnetvisch” (met uitzondering van een weinig makreel is dit alles haring) werden er in 1914 aangevoerd te Vlaardingen 20, te Maassluis 8, te Scheveningen 23, te Katwijk 9 en te IJmuiden 4 miljoen.

Het hier gegeven beeld zou niet volledig zijn zonder de vermelding, dat veel haringschepen in de winter- en voorjaarsmaanden ter beugvaart ¹⁾ gaan. De haring is, zooals men weet, een seizoensvisch, die zich alleen van eind Mei tot half December vertoont. De totale aanvoer van beugvisch bedroeg in 1914 slechts 0,9 miljoen K.G., waarvan 0,6 te IJmuiden en 0,2 te Vlaardingen.

Er bestaat dus een sterke tegenstelling tusschen de visscherij van „de Noord” en die van „de Zuid”. Voor versche visch heeft IJmuiden een alles domineerende positie. De snelle opkomst van het plaatsje heeft in hooge mate haar stempel gedrukt op den aard van den vischhandel en het reederijbedrijf aldaar. De menschen, die er het heft in handen hebben, zijn meest self-made men; het handelsleven wordt er gekenmerkt door een groote mate van zakendurf, die een der voornaamste oorzaken is geweest van het succes, maar tevens vaak is ontaard tot commercieele waaghalzerij. Velen zijn daaraan te gronde gegaan; de gelukkigen echter bleven en zagen hun bedrijf met den dag zich uitbreiden. In vergelijking met IJmuiden vindt men aan de Maas de aristocratie van den vischhandel. Oude, gevestigde huizen, met een traditie achter zich en een zorgvuldig bewaakte reputatie van soliditeit, geven hier den toon aan. De IJmuidenaar geloof in trawlers; aan de Maas moet men daar niets van hebben, beweert zelfs, dat een trawler eigenlijk nooit hoorlijk kan renderen.

Is IJmuidens overheersende positie voor versche visch in de natuur der dingen gelegen, of zou het mogelijk zijn ook elders — bijvoorbeeld aan den Waterweg — een groote markt voor dit artikel te stichten? Reeds over deze fundamenteele vraag loopen de meeningen uiteen. En hierbij denken wij niet aan de opinie der handels- en reederijkringen te IJmuiden; daar toch is men wellicht bij uitstek deskundig, maar niet bepaald onbevooroordeeld. Neen, wij denken aan de uitspraak van gezaghebbende personen in de Maassteden zelf. De eenige gemeenten, die hier ernstig in aanmerking komen, zijn Vlaardingen en Rotterdam. In beide plaatsen vindt men een kleine groep van belangstellenden, die ook in „de Zuid” een flinke versche-vischmarkt mogelijk achten; tusschen het Vlaardingsche en het Rotterdamsche standpunt is echter in bijna ieder opzicht verschil. De Vlaardingsche opvatting wordt in het volgende beknopt weergegeven. IJmuiden heeft voor versche visch een natuurlijk overwicht als gevolg van zijn noordelijke ligging. De voornaamste vischgronden immers zijn de Doggersbank en het gedeelte der Noordzee tusschen deze en de Terschellingerbank. Waar IJmuiden dus 4 à 5 uur stoomens dicht bij de gronden ligt dan de Hoek, heeft het op elke reis een voorsprong van pl.m.

¹⁾ De beug is een lange lijn met hoeken, die van aas worden voorzien. Beugen is dus hengelen in 't groot. De vischsoorten, die men vangt, zijn vrijwel dezelfde, die bij de trawlvisscherij de grootste rol spelen. Vroeger had men ook schepen, die zich uitsluitend op beugvaart toelagden. Thans komt dit zelden meer voor.

9 uur; bij een gemiddelden reisduur, van 7 à 10 dagen vormt dit reeds een voelbaar verschil (voor de haringvangst, waarbij men 1½ à 2 maanden uitblijft, is het onderscheid daarentegen niet van belang). Vlaardingereeders laten dan ook hun schepen, die ter verschvaart gaan, ongeveer om de andere reis te IJmuiden binnenloopen en zouden dit nog veel vaker doen, wanneer het niet, in 't belang der bemanningen en ter wille van het toezicht op de vaartuigen, wenschelijk ware geregeld ook de eigen haven aan te doen. De transportkosten naar 't buitenland zijn ongeveer dezelfde van IJmuiden als van de Maas uit. Voor export kan dus de Maas nooit tegen IJmuiden concurreeren. Heel anders daarentegen staat het met de leveranties aan het binnenland. Voor Rotterdam en het Zuiden des lands brengt aanvoer uit een der Maashavens een zeer merkbare verlaging der binnentransportkosten mee, aanzienlijk genoeg om tegen de langere zeereis op te wegen. Wat men aan den Waterweg kan krijgen is dus een flinke vischafslag voor de voorziening van onze zuidelijke provincies; een weinig export zal hiermee steeds gepaard gaan, omdat zich in elke lading partijtjes visch bevinden, die voordeliger naar Duitschland of België dan voor Nederlandsch gebruik te verkoopen zijn. Maar een groote vlucht zal dit nooit nemen; en aangezien hier te lande vóór den oorlog de export 70 pCt. van den totalen aanvoer bedroeg, terwijl dit percentage van jaar tot jaar stijgende was, zal een afslag aan de Maas in vergelijking met IJmuiden altijd een secundaire rol spelen.

Van Rotterdamsche zijde wordt een lijnrecht tegenstelde opvatting gehuldigd. Men geeft toe, dat het nadeel van den grooteren afstand tot de vischgronden niet valt weg te cijferen, maar stelt daar tegenover, dat de export naar België (ruim ⅓ van den totalen uitvoer) belangrijk goedkoop kan plaats hebben van de Maas uit, vooral ook wegens de betere scheepvaartverbinding langs de binnenwateren, terwijl mede ten opzichte van het vervoer naar Zuid-Duitschland een gunstig verschil niet te loochenen valt. Verder meent men, dat van Nederlandsche zijde tot nog toe niet voldoende aandacht is gewijd aan de vischgronden van Schouwenbank, die vóór den oorlog voornamelijk van Oostende uit geëxploiteerd werden en ten opzichte van den Waterweg zeer gunstig gelegen zijn. Volgens deze opvatting zou zich dan ook wel degelijk aan den Waterweg een versche-vischmarkt kunnen ontwikkelen, die met de IJmuidensche volkomen op één lijn zou staan. IJmuiden te zullen overvleugelen verwacht men ook hier niet.

Het verschil tusschen beide standpunten aangaande deze fundamenteele kwestie beheerscht de geheele verdere argumentatie. Uitgaande van de veronderstelling, dat een versche-vischmarkt aan den Waterweg slechts een bescheiden toekomst heeft, is men te Vlaardingen van meening, dat vóór alles versnippering vermeden dient te worden; voor twee van dergelijke markten is aan den Waterweg geen plaats. Nu bestaat te Vlaardingen zulk een afslag sinds een achttal jaren; het is een gemeentelijke onderneming met rijkssubsidie, die aan alle eischers voldoet, gelegen is aan de veilige en ruime visschershaven, in de onmiddellijke nabijheid van de spoorlijn — en die dan ook, vóór de tegenwoordige stagnatie in het bedrijf een aanvang nam, zich in een snel toenemenden bloei mocht verheugen. Gaat men nu te Rotterdam of aan den Hoek een concurreerende inrichting stichten, dan zijn beide tot een kwijnend bestaan veroordeeld.

Maar zelfs, wanneer men in de keuze van de plaats nog geheel vrij was, zou Vlaardingen de meeste aanbeveling verdienen. Het is waar, dat het stadje een groot uur stoomens verder de rivier op ligt dan de Hoek, maar aangezien de booten in den loop van den nacht plegen binnen te komen en de afslag eerst des ochtends plaats heeft, is dat geen overwegend bezwaar. Daar men verder (volgens deze redeneering) slechts op een beperkten kring van koopers rekenen moet (in

hoofdzaak een aantal vischhandelaars uit Rotterdam, verder ook uit Vlaardingen, Delft, Breda, enz.) en deze personen zeer gemakkelijk visch uit IJmuiden kunnen betrekken, dient men hen zooveel mogelijk tegemoet te komen. De Hoek ligt voor hen te ver af; het beste zou in dit opzicht zijn een markt in Oud-Rotterdam (voorstel-Brautigam), maar de haventoe-standen daar ter stede geven hiertoe, in normale omstandigheden, nergens gelegenheid; het verkeer is zoo druk, dat voor visschersschepen geen plaats is. Waar zou men te Rotterdam een afslag kunnen vestigen, die 17 à 18 stoomschepen op één morgen bedient, zooals te Vlaardingen reeds is voorgekomen? Alleen ver buiten het tegenwoordige havengebied zou daarvoor ruimte beschikbaar zijn. Op den rechteroever sluiten de bestaande havens reeds onmiddellijk aan bij de industrieterrinen van Schiedam. De linkeroever is tot voorbij Vlaardingen gereserveerd voor toekomstige handelshavens. Wil men een beschikbaar terrein van voldoende afmetingen vinden, dan moet men onder den rook van Vlaardingen terechtkomen. Is men echter eenmaal gedwongen zoo ver weg te gaan, dan doet men natuurlijk het best een punt te kiezen, dat zoo dicht mogelijk bij een spoorwegstation ligt. Een blik op de kaart toont, dat, wegens de bochten van de spoorlijn, alleen het station Vlaardingen, niet dat van Schiedam, in aanmerking komt. Met andere woorden: ook indien men uitgaat van zuiver Rotterdamse overwegingen, is de bestaande Vlaardingsche vischafslag zoo gunstig mogelijk gesitueerd. „Wanneer Vlaardingen” (wij citeeren de woorden van een autoriteit daar ter stede) „reeds bij Rotterdam was ingelijfd, zooals vroeger of later toch wel zal gebeuren, dan zou men geen oogenblik aarzelen te erkennen, hoe in het heele havengebied geen gunstiger punt voor een vischafslag is aan te wijzen, dan de Vlaardingsche haven.” Het is geen uiting van wijs beleid zich op het standpunt te stellen alles naar zich toe te willen halen, zonder zich af te vragen, of men daarmee den natuurlijken loop der dingen ook geweld aandoet. Wie, met ruimen blik, het havengebied van den Waterweg als één geheel ziet, zal begrijpen, dat een harmonische ontwikkeling er van het best wordt gediend, door aan elk nijverheids-, handels-, of verkeersbedrijf de plaats toe te wijzen, die het best met zijn speciale behoeften overeenkomt. Dat Rotterdam zijn eigen vischmarkt voor locale consumptie, zooals die op 't oogenblik bestaat, moet behouden, is ook voor de Vlaardingers een vanzelf sprekend feit.

De opvatting van de Rotterdamse groep, tot wier tolk in den raad zich de heer Van Doorn heeft gemaakt, gaat met de Vlaardingsche hierin volkomen accoord, dat binnen Oud-Rotterdam geen exportvischmarkt moet worden opgericht; de argumenten zijn echter geheel andere. Plaats is er genoeg. Welk bezwaar zou er tegen zijn om een der havens aan den rechteroever (eventueel na schikking met de daar gevestigde ondernemingen) ten behoeve van de visschersvloot te doen ontruimen? In den gedachtengang van den heer Brautigam zou dat bijvoorbeeld de Schiehaven kunnen zijn. Het groote bezwaar echter, tegen Rotterdam zoowel als Vlaardingen, is de afstand van zee. Wel degelijk werpt het gewicht in de schaal of men 1 à 2 uur verder te stoomen heeft. Bovendien kan zich een flinke visschersbevolking alleen aan zee ontwikkelen. IJmuidenaars, Katwijkers en Scheveningers zouden, volgens deze argumentatie, merkbaar betere zeelui zijn dan de visschers van Vlaardingen en Maassluis. Het eenige punt aan den Waterweg, dat voor een exportmarkt geschikt is, is dan ook de Hoek. Dat deze plaats minder gemakkelijk ligt voor bestaande handelszaken, is in 't minst geen bezwaar. De markt hoeft niet den handel op te zoeken — de koopers moeten naar de markt komen. De handel is van secundair belang; hoofdzaak is de reederij. Wanneer één krachtige reederij volhoudt al haar visch (desnoods, tijdelijk met verlies) aan den Hoek in vei-

ling te brengen, dan komt de handel vanzelf. Immers, wanneer de koopers wegbleven, dan zouden juist daar door de prijzen aan den Hoek zoo laag worden, dat een ieder daarvan zou willen profiteren. Men kan ook verwachten, dat alle groote IJmuidensche exporteurs aan den Hoek filiaal-kantoren zullen vestigen, zoodra men daar van een geregelden aanvoer zeker is.

Natuurlijk zullen aanvankelijk groote uitgaven noodig zijn; een visschershaven met toebehooren moet aangelegd worden, en daar dit beneden het spoorwegstation niet kan geschieden vanwege het fort, moet men meer stroomopwaarts een terrein zoeken, zoodat de spoorlijn, die vlak langs de rivier loopt, moet worden verlegd. Dergelijke uitgaven kan geen particuliere onderneming zich veroorloven; geen onderneming althans van de grootte, zooals ze in het visscherijbedrijf plegen voor te komen. Hier zal de gemeente hebben in te grijpen. Zonder haven kan geen noemenswaardige markt tot ontwikkeling komen, daar stroom en deining te sterk zijn om het op den duur voor visschersvaartuigen wenschelijk te doen zijn aan steigers in de open rivier te meren. Verder zal een krachtige reederij moeten opgericht worden; zonder ter plaatse gevestigde reederij toch, komt van een markt voor versche visch al evenmin iets terecht. Dit is dan ook een der beste argumenten ten gunste van Vlaardingen, waar men reeds over een aanzienlijke vloot van stoomschepen beschikt. Een bezwaar is echter, dat deze alleen de beugvaart kunnen uitoefenen; trawlers moeten zwaarder gebouwd zijn en ruim tweemaal zoo sterke machines hebben. Naar Vlaardingsche opvatting is dit natuurlijk weer géén bezwaar, daar men hier nu eenmaal aan beugvisscherij de voorkeur geeft. Volgens de tegenpartij echter is ter verzekering van een behoorlijken en geregelden aanvoer op den duur een trawlervloot noodig. In elk geval zal een eventueel visscherijbedrijf aan den Hoek in 't groot moeten opgezet worden, anders laat men het beter achterwege. Het gaat er om, dat met voldoende kapitaalcracht het jonge bedrijf over den eersten moeilijken tijd wordt heengeholpen. Op 't oogenblik oefent de vischhandel te IJmuiden een ware tyrannie uit; een trawler, die zijn lading in een vreemde haven ter markt durft brengen, wordt daar ter plaatse boycot. Die tyrannie, dat kunstmatig monopolie, moet gebroken worden. Wanneer men het streven daartoe slechts een tijdlang krachtig steunt, zal het pleit voorgoed zijn gewonnen.

Wij hebben, zonder veel commentaar, de beide opvattingen tegenover elkander gesteld en aangetoond, hoe het verschillend uitgangspunt oorzaak is van zeer uiteenlopende conclusies. Persoonlijke tegenzin of voorkeur voor bepaalde methoden doen verder veel ter zake, waardoor in ieder oordeel een sterk subjectief element komt en in beide redeneeringen zoowel zwakke als krachtige argumenten aan te wijzen zijn.

S.

AANTEKENINGEN.

Giro-gegevens. — Aanvangende in het nummer van heden zullen geregeld in de rubriek „Maandcijfers” opgenomen worden naast het staatje van den Postchèque- en Girodienst, dat sedert de oprichting van dezen dienst plaatsing vindt, enkele cijfers aangaande het giro-bedrijf van de Nederlandsche Bank en het Giro-kantoor der Gemeente Amsterdam.

	Omzet		Omzet Part. rek.
	contant	giro ¹⁾	
Januari.....	6.016	25.340	—
Februari	5.563	28.557	—
Maart.....	7.148	38.296	—
April.....	6.699	36.806	—
Mei ²⁾	9.515	30.645	1.613
Juni.....	11.734	35.084	4.293
Juli.....	13.126	79.458	6.932

Van het bedrijf van den gemeentedienst gaven wij hiervoren nog eenige cijfers over voorafgaande maanden, uitdrukken de duizenden guldens.

De inrichting der hierachter opgenomen tabellen is duidelijk en zal geen nadere toelichting behoeven.

- 1) Inclusieve verrekningen tusschen gemeentediensten, zijnde p.l.m. 20 mill. gld. p. mnd.
 2) 1 Mei 1918 trad de verordening in werking, waarbij ook derden eene rekening kunnen nemen.

De Deensche Nationale Bank in het bedrijfsjaar 1917-1918. — Aan het zoo juist ontvangen verslag dezer instelling wordt het volgende ontleend.

Het boekjaar 1917-1918 vertoonde veel overeenkomst met het vorige en staat eveneens in het licht der tijdsomstandigheden. Zooals in alle landen zijn het tijden geweest van oorlogswinst en bestrijding daarvan, ruim geld, schaarsche levensmiddelen, overgrote beurspeculatie, speculatie in onroerende goederen, talrijke nieuwe emissies, enz.

De bankbiljettenomloop der drie Scandinavische banken bedroeg einde Juli:

	1914	1917	1918
	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.
Denemarken....	156,5	289,3	365,3
Zweden.....	228,4	442,4	645,2
Noorwegen.....	122,0	293,3	372,0

De opmerking wordt gemaakt, dat ofschoon het Deensche disconto niet in die mate werd verhoogd als het Zweedsche, de Deensche circulatie sedert 1914 slechts met 2½ maal vermeerderde, terwijl de Zweedsche 2½ maal hooger werd. Tegenover een circulatieverhoging in de periode 1914 tot 1918 van 133,4 pCt. is het prijsniveau in Denemarken gestegen met 82 pCt. Voor Zweden is deze verhouding 182,5 en 103; voor Noorwegen 204,9 en 147. Hierbij doet zich nog de omstandigheid voor, dat de prijsstijging berekend is naar de maximumprijzen en dus de werkelijke beweging op de markt niet afspiegelt; bovendien loopt de berekening voor Denemarken tot het midden van den zomer en voor de beide andere landen tot aan het daaraan voorafgaande voorjaar, hetgeen de positie van Denemarken gunstiger maakt.

Gedurende het geheele boekjaar deed het Deensche bankpapier disagio in Zweden. Halverwege 1917 was de koers in dat land 89 en heeft zich verder voortdurend tusschen 83 en 93 bewogen om te sluiten op 87. Ook tusschen Denemarken en Nederland ontstond een koersverschil van 30 pCt. De Nederlandsche gulden heeft gedurende het boekjaar gevarieerd tusschen 19 pCt. beneden en 11 pCt. boven pari. Wederom bleek, meent het verslag, hoe weinig resultaat het heeft, disagio kunstmatig tegen te willen gaan. Ook nadat de groote Deensche banken zich in Augustus 1917 verplicht hadden geen buitenlandsche devisen in Zweden en Noorwegen aan te koopen, en naar het buitenland geen Zweedsche of Noorsche valuta af te geven, bleek daarmede niet aan de verwachting beantwoord. Over het algemeen — aldus het verslag — heeft men te veel aandacht gewijd aan het disagioverschijnsel zelf in plaats van aan de economische wan-toestanden, die er de oorzaak van zijn en die toch niet veranderd kunnen worden. De Bank heeft gedaan wat mogelijk was om Deenschen koopers van Zweedsche goederen ter wille te zijn. Zij heeft een tijd lang Zweedsche valuta ter beschikking gesteld voor zuivere goederentransacties tot een prijs, lager dan de koers op de open markt. Dit moest echter stop gezet worden, daar niet aan alle importeurs deze voorrechten konden worden verleend en een bevoorrechtiging van enkelen niet mocht plaatsvinden. De ruime winst, welke de bank gemaakt heeft, is hoofdzakelijk ontstaan uit rente en provisie op verleende buitenlandsche credieten. De goudtoevoer is grooter geweest dan voor de dekking der uitbreiding van de circulatie noodig was. Voor een hooger dividend heeft de bank de buitenmatige winst niet willen aanwenden; aan-

merkelijke reserveering heeft daarvan plaats gevonden.

Het Leipziger Messamt in 1917-1918. — Op 31 Maart 1917 begon het z.g. Messamt zijn werking, waarin samengebracht waren de besturende functies voor de missen, vroeger vervuld door het Messausschuss van de Kamer van Koophandel te Leipzig, stedelijke autoriteiten, enz. Over de eerste jaarperiode is thans verschenen een „Bericht über die Tätigkeit des Messamts für die Mustermessen in Leipzig”. Men vindt er interessante gegevens omtrent de werkzaamheden van het Messamt. Er werden 31.475 brieven en briefkaarten verzonden, 43.000 vragenlijsten voor den catalogus, 12.000 aanmeldingslijsten voor het Messadresboek, 90.000 prospecti, 1500 gidsen en 232.000 andere drukwerken. Hierbij komen nog de oplagen van het blad „Die Leipziger Mustermesse” en de mededeelingen aan de pers. Ingekomen zijn 58.800 brieven en postkaarten, alsmede 111.400 drukwerken. Gedurende den tijd, die kort aan de Messe voorafging, kwamen dagelijks 4000 stukken binnen en gingen er 4500 stukken uit.

In het afgelopen jaar heeft het Messamt eene organisatie van vertegenwoordigers in het leven geroepen, zoowel binnen als buiten het Deutsche Rijk. Deze vertegenwoordigers zijn in den regel kooplieden uit de kringen der Messbezoekers; zij genieten geene andere vergoeding dan schadeloosstelling voor gemaakte onkosten. Hunne werkzaamheden bestaan in het verstrekken van inlichtingen aan de geïnteresseerden binnen het district, waarover hunne vertegenwoordiging zich uitstrekt, en in het winnen van nieuwe geïnteresseerden. Vermeld dient te worden, dat ook de consulaten van het Saksisch Koninkrijk in München, Stuttgart, Mannheim, Frankfurt a. M., Keulen, Bremen en Hamburg deze functies op zich hebben genomen. De lezer weet, dat in Nederland de heer H. J. v. d. Borg te Amsterdam, het vertegenwoordigersambt inneemt.

Ten einde zooveel mogelijk bezoekers te trekken, werd bij de spoorwegdirecties vermeerdering van wagens en tusschenvoeging van doorlopende wagens, slaapwagens, enz. aangevraagd, wat in de meeste gevallen is ingewilligd geworden. De vertegenwoordigers van het Messamt in het buitenland hebben in ruime mate er toe bijgedragen, dat het overschrijden der grenzen voor buitenlandsche bezoekers, zoo gemakkelijk mogelijk werd gemaakt. Voor de bezoekers van eenige landen werden in bepaalde hotels bijzondere vertrekken als „trefpunten” ter beschikking gesteld. De gemeenteraad der stad Leipzig en de politiedienst nam alle mogelijke maatregelen om het den bezoekers zoo aangenaam mogelijk te maken. De hotels en restaurants werden ruimschoots van levensmiddelen voorzien, de gasrantsoeneering werd opgeheven, de straatverlichting in de binnenstad weder verricht; de winkels en hotels mochten later open blijven, het aantal huurrijtuigen werd vermeerderd en een uitgebreider dienstregeling voor de trams toegestaan.

Om den bezoekers het verblijf te veraangename, waren nog andere regelingen getroffen. Zoo werd, door samenwerking van den Gemeenteraad der stad Leipzig en de directie van het „Gewandhaus” een speciaal concert door het Gewandhaus-orkest gegeven. De beroemde motetten in de Thomaskirche werden van Zaterdag op Woensdag gesteld. Toegangsbevisen hiervoor, alsmede voor het stedelijk theater waren uitsluitend bij het Messamt te koop.

Aan propaganda heeft het in het afgelopen jaar niet ontbroken. Het orgaan „Die Leipziger Mustermesse” werd ook in het buitenland verspreid. Het Messamt heeft voorts lezingen uitgewerkt en deze met diverse drukwerken en overige propagandamiddelen aan personen ter hand gesteld, die als sprekers op lezingen en voordrachtavonden optreden. In bijzondere geval-

len werden ook voordrachten door het Messamt zelf gehouden. Zoo heeft de directeur op 29 Januari 1918 in Sofia een lezing gehouden, dank zij welke vele Bulgaarsche kooplieden naar de Messe zijn gekomen. De voordrachten worden verduidelijkt door lichtbeelden en films, vervaardigd met medewerking van de Deutsche Lichtbild-Gesellschaft.

Ten einde aan de jeugd de Messe als een belangrijk handelsinstituut voor ogen te stellen, werd door het Messamt aan het Saksisch ministerie van binnenlandsche zaken in Dresden in overweging gegeven, een bespreking dezer instelling in het leerplan der handelsscholen op te nemen, wat werd toegestaan. Tevens werd aan verschillende hoogleraren verzocht kwesties op het terrein van het Messe-instituut aan te willen wijzen als onderwerpen voor dissertaties. De hierboven weergegeven bedrijvigheid vorderde natuurlijk ruime middelen. De eisch, welke aan het Messamt als voorwaarde voor het verlenen van staatsubsidie werd gesteld, namelijk de deelnemers in de kosten van het bureau te doen deelen, heeft geleid tot een plaatselijk reglement omtrent het heffen eener Mess-bijdrage. Volgens deze regeling moeten de exposanten 5 pCt. en de verhuurders der localiteiten 2 pCt. der huur aan het Messamt betalen ter bestrijding der kosten.

Een arbeidersbank. — In de jongste aflevering van het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek is aan Soziale Praxis ontleend, dat men in Duitschland bezig is met de voorbereidende werkzaamheden voor een arbeidersbank. Voor de belegging der aanzienlijke geldelijke bezittingen van de kassen der arbeidersverenigingen stonden tot nu toe slechts banken open, welke — aldus ter aangehaalde plaatse — op zijn minst genomen onverschillig staan tegenover de eigenaardige belangen van die verenigingen. Het denkbeeld, een eigen bank op te richten, is wel op verschillende plaatsen door de coöperatieve verenigingen verwezenlijkt, in Duitschland door de Groot-Inkoopsvereeniging. Ook in Denemarken bestaat sinds 3 jaren een dergelijke bank, de Danske Andelsbank, terwijl onlangs in Noorwegen ook zulk een instelling werd opgericht.

Het kapitaal zal in hoofdzaak dienen ter bevordering van den bouw van kleine woningen en ten bate van de coöperatieve verbruiksverenigingen.

INGEZONDEN STUKKEN.

EEN TYPE VAN STAATSLEENING.

Van geachte zijde schrijft men ons:

In Humfeld's Financier komt een plan voor met betrekking tot de delging onzer staatsschulden, de nieuwe in het bijzonder, dat op het eerste gezicht veel aantrekkelijks heeft.

Het komt daarop neer, dat de leening wordt aangegaan tegen een rentetype, dat aanvangend met 5 pCt., ieder jaar daalt met $\frac{1}{8}$ pCt., zoodat er na 40 jaar eene rentelooze leening overblijft. De aflossing begint, zoodra de verschuldigde rente minder dan 2 pCt. bedraagt en tot het bedrag, dat de rente lager is dan 2 pCt.

Aannemend, dat de leening ingaat 1 Januari 1919, bedraagt de rente dus over 1919 5 pCt., over 1920 4 $\frac{1}{8}$ pCt., enz. tot zij in 1958 $\frac{1}{8}$ pCt. zal bedragen. De aflossing begint in 1944 met $\frac{1}{8}$ pCt., om van af 1959 2 pCt. 's jaars te bedragen. De leening is dus in pl.m. 83 jaar geamortiseerd.

Op twee dingen moet hierbij gewezen worden, n.l.: 1°. dat het kapitaalverlies voor den tegenwoordigen bezitter bij dit en alle soortgelijke plannen onmiddellijk is.

Wie rekenen wil en kan, zal mij toegeven, dat al naarmate de bezitter rekent met een rentetype van 3 $\frac{1}{2}$ pCt. of hooger het verlies 20 pCt. en meer zal be-

dragen. De koers der staatsleening zou stellig niet hooger zijn dan 77 pCt.

Ik wil hiermede niet zeggen, dat daarom alleen reeds het plan onaannemelijk zou zijn: ik wil er alleen op wijzen, dat dit voorstel in werkelijkheid inhoudt eene heffing in eens en wel een zeer belangrijke.

2°. dat de vorm niet geschikt is om het publiek aan te lokken, het stelsel is daartoe te gecompliceerd. Wil men den tegenwoordigen bezitter in zijn vermogen treffen, dan make men de deelneming in de nieuwe leening gedwongen.

Kiest men eene 3 $\frac{1}{2}$ pCt. leening, met eene 3 $\frac{1}{4}$ pCt. annuïteit aflosbaar in 79 jaar, dan bereikt men hetzelfde doel met dezelfde offers op eenvoudiger wijze.

Meer dan voor dit plan zou ik voelen voor een verplichte 4 pCt. premieleening, omdat:

1°. het kapitaalverlies blijft binnen matige grenzen (pl.m. 10 pCt.);

2°. bij de voorliefde van het publiek voor dien leeningsvorm de plaatsing vlotter zal gaan;

3°. de premieleening indirect kapitaalvorming in de hand werkt;

4°. voor de groote instituten, als levensverzekeringsmaatschappijen, de deelneming in eene aflosbare 4 pCt. leening bedrijfstechnisch geen beletsel oplevert, omdat de tarieven op geen hoogen rentestand zijn gebaseerd.

Om al deze redenen zij dit in alle bescheidenheid Z.Exc. den Minister van Financiën in overweging gegeven.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Frauduleus vervoer van aardappelen. De opperbevelhebber heeft de garnizoens- en kantonnementscommandanten gemachtigd op aanvraag van de Regeeringscommissarissen voor de Rijksgraanverzameling militairen beschikbaar te stellen voor het tegengaan van frauduleus vervoer van aardappelen.

Aardappelen. De maximumprijs voor duinaardappelen is bepaald op f 13 per 100 K.G.

Nieuwe maximumprijzen zijn vastgesteld voor consumptie-aardappelen van kleigrond; kleinhandelsprijzen 8 cts. per K.G.

Vermalen en drogen van aardappelen. In verband met den minder gunstigen aardappeloogst zal slechts een gering deel tot meel kunnen worden vermalen.

Het laten van broodgraan, enz. aan verbouwers. Aan verbouwers zal voor het tijdvak van 15 September 1918 tot 15 September 1919, worden gelaten een hoeveelheid van: 75 K.G. tarwe en/of rogge naar keuze, 10 K.G. boekweit, 12 K.G. peulvruchten, 4 H.L. ad 70 K.G. aardappelen, alles per gezinlid boven één jaar.

Tarwe, rogge, enz. als veevoeder. Bij beschikking van 2 October heeft de Minister van Landbouw verboden tarwe, rogge, spelt, peulvruchten en boekweit te verwerken tot of te gebruiken als voermiddel voor dieren.

Peulvruchten. Met ingang van 8 October is het rantsoen peulvruchten tot nader aankondiging vastgesteld op $\frac{1}{2}$ K.G. per persoon per vier weken.

Stapel- en vatgroenten. Ingevolge art. 1 der Distributiewet 1916 zijn aangewezen roode en gele kool, uien, peen en knolrapen; pronksnijboonen, enkele en dubbele spercieboonen en zuurkool. Voor deze artikelen zijn tevens maximumprijzen vastgesteld.

Appelstroop. Nieuwe maximumprijzen in groot- en kleinhandel zijn vastgesteld voor appelstroop.

Appels voor jam. Blijkens mededeeling van den Minister van Landbouw is de behoefte aan jam dit jaar zeer groot, terwijl de appeloogst zeer klein is. De voor de jamfabricage benodigde hoeveelheid appelen zal dit jaar 10 à 12 miljoen K.G. bedragen.

Volksbiscuit. Aflevering van volksbiscuit door den kleinhandel zal slechts mogen plaats hebben in hoeveelheden van niet meer dan 2 H.G. tegelijk.

Maximum-melkprijs. De Minister acht het wenschelijk de winstmarge van den melkhandel over het nog loopende gedeelte van de zomerperiode te verhoogen en heeft derhalve met ingang van 13 October de prijzen voor volle melk, zoowel rauw, als gepasteuriseerd of gesteriliseerd, met 1 cent per liter verhoogd. In het algemeen is de prijs der volle melk hiermede geworden 18 cent per liter.

Suiker. Met ingang van 8 October zijn de maximumprijzen voor suiker, zoowel in den groot- als in den tusschen- en kleinhandel, verhoogd; de maximumkleinhandelsprijs is nu geworden 30 ct. per $\frac{1}{2}$ K.G. Zooals bekend, moest voor de afgifte van een leveringsbewijs voor suiker aan industrieelen f 15 worden betaald per 100 K.G. Dit bedrag is thans voor anderen dan jamfabrikanten verhoogd tot f 30; jamfabrikanten betalen slechts f 11 per 100 K.G.

Kalkeieren. Een regeling is vastgesteld voor de distributie van Regeeringskalkeieren ten behoeve van zieken en ziekelijk zwakken. De prijs voor den verbruiker bedraagt 10 cent, de maximum-inkoopprijs voor de gemeenten 17 cent per stuk.

Boter voor hotels en restaurants. Aan hotels en restaurants in gemeenten, waar een groot vreemdelingenverkeer is, zal een bijslag op de gebruikte boter worden gegeven van 25 pCt. van het gemiddelde verbruik over de laatste vier perioden van 10 dagen.

Veevoeder-distributieregeling. Onder intrekking der beschikking van 23 Aug. 1917 is een nieuwe Veevoeder-distributieregeling vastgesteld.

Veevoeder uit afvalproducten. Met ingang van 8 October is ontbonden de Commissie, belast met het toezicht op de bereiding van veevoeder uit afvalproducten.

Rund- en kalfsvleesch. De bestaande regeling voor rund- en kalfsvleesch, die eerst toe 1 October zou gelden, wordt voorloopig gehandhaafd. De maximumprijzen voor rund en kalfsvleesch, met uitzondering van die voor vet kalfsvleesch en voor runder-slachtafval, blijven tot een nader te bepalen datum buiten werking. Ook het vervoer van versch rund- en kalfsvleesch is vooralsnog vrij, terwijl de verplichting om alleen in centrale slachtplaatsen te slachten eveneens buiten werking blijft.

Slachtpaarden. Verboden is de aflevering en het vervoer van slachtpaarden.

Varkensvleesch. Van de lijst van goederen, ingevolge art. 1 der Distributiewet aangewezen, zijn afgevoerd levende varkens, spek en gezouten varkensvleesch.

Prijzen voor vee. De Minister van Landbouw heeft hiervoor maximumprijzen vastgesteld. Verder zijn maximumkleinhandelsprijzen vastgesteld voor paardevleesch.

Turfstrooisel en turfmul. Verboden is de aflevering en het vervoer (dit laatste in groter hoeveelheden dan 500 K.G.) van turfstrooisel en turfmul. Voorts is een maximumprijs vastgesteld van f 20 voor strooisel en van f 21,50 voor mul, per 1000 K.G., geperst in balen.

Manufacturen. Ten behoeve van behangers, stoffeerders, meubelmakers, beddenmakers en kleedermakers kunnen vervoervergunningen worden aangevraagd, uitsluitend voor directe bezorging en afhaling van goederen bij particulieren.

Lompen. Door het Rijkskantoor voor Lompen kunnen aan leurders, wier dagelijksch werk bestaat in het buiten de gemeente hunner inwoning opkopen van lompen in kleine hoeveelheden van ten hoogste 200 K.G., doorlopende vervoervergunningen voor

deze hoeveelheden worden verstrekt, mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.

Garens. Nieuwe maximumprijzen zijn vastgesteld voor naai- en andere garens; na 1 Januari a.s. moet op elke eenheid de maximumprijs vermeld zijn. Verboden is het vervaardigen van andere soorten garens, dan waarvoor prijzen zijn vastgesteld.

Crisiszaken textielindustrie. Bij het Departement van Landbouw is ingesteld eene afdeling Crisiszaken Textielindustrie (C.Z.T.).

De Directeur der Rijkskleedingvoorziening is thans rechtstreeks onder de bevelen van den Minister gesteld, terwijl het Rijksbureau voor Manufacturen wordt gebracht onder het beheer van genoemden Directeur.

Commissie van Advies verdeling materialen voor electriciteitsvoorziening. De Minister van Landbouw heeft ingesteld een Commissie van Advies, welke het bureau Nijverheid der Afdeling Crisiszaken van advies moet dienen, inzake de verdeling van alle metalen, materialen, enz., welke voor electriciteitsvoorziening kunnen dienen.

Economische besprekingen met het buitenland. Aan het Departement van Buitenlandsche Zaken is een directie ingesteld, welke de betrokken economische aangelegenheden moet behartigen. De directie wordt bijgestaan door een raad van bijstand.

Vervoerbewijzen bij verhuizingen. Bij verhuizing van de eene gemeente naar de andere is de burgemeester gemachtigd vervoerbewijzen uit te reiken.

Nachtvaart. Aangezien de verlichting van de kunstwerken van den Rijkswaterstaat door middel van calcium-carbid zal kunnen geschieden, wordt met ingang van 1 October eene algemeene ontheffing verleend van het verbod van nachtvaart.

Verveningen. De Minister van Landbouw heeft aan de Commissarissen der Koningin in de provinciën medegedeeld, dat naar zijn meening — in afwachting van maatregelen om aan de turfproductie in veendistricten een zeer aanmerkelijke uitbreiding te geven — de turfproductie in het a.s. jaar mede kan worden verhoogd, indien deze wordt aangevat op buiten de veendistricten gelegen plaatsen.

Sleepboottarieven. Met ingang van 19 September zijn alle sleepboottarieven, vastgesteld volgens beschikking van 4 Februari j.l., gewijzigd 13 Juni, met 20 pCt. verhoogd.

Rantsoeneering van gas en electriciteit. De Rijkskolendistributie heeft voor de rantsoeneering van gas en electriciteit van 1 October 1918 tot 31 Maart 1919 regelingen vastgesteld.

Schoenen en reparatieleder. De Minister van Landbouw heeft eene nieuwe distributieregeling vastgesteld voor schoenen en reparatieleder. Van Rijkswegen zullen schoenen- en reparatiebons worden beschikbaar gesteld, die door het bestuur der Gemeente van afgifte afgestempeld moeten worden en, voor zooveel schoenenbons betreft, voorzien van den naam van hem, te wiens behoefte de bon werd uitgereikt. De gemeentebesturen zullen de bons slechts mogen uitreiken aan ingezetenen voor zoover deze onverwijld en zoo dringend behoefte hebben aan nieuwe schoenen of reparatie van zolen en hakken, dat de belanghebbende anders niet in zijn behoefte aan schoeisel kan voorzien. Zij, die een bon voor een paar nieuwe schoenen ontvangen, verplichten zich daardoor de oude schoenen tegen vergoeding in te leveren. Voor reparatieleder zijn voorts maximumprijzen vastgesteld. De regeling zal op een nader te bepalen datum in werking treden.

Calcium-carbid. Ingaande 16 October zijn maximumkleinhandelsprijzen vastgesteld voor calcium-carbid.

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	Juli		Augustus	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeninghouders op u ^o ..	10.530	—	11.043	—
Aantal rekeningen op u ^o	10.936	—	11.460	—
Stortingen	48.133	16.941.887	48.643	27.637.372
Overschrijvingen ..	23.044	26.270.846	19.922	39.382.298
Afschrijvingen	32.110	17.291.400	30.966	23.368.209
Totaal tegoed rekeninghouders op u ^o .	—	19.648.964	—	23.606.334

PRODUCTIE DER KOLENMIJNEN. *)

(Ontleend aan „Maandschrift Centraal Bureau Statistiek”)

Naam van de Mijn	Juli		Augustus	
	1918	1917	1918	1917
<i>Staatsmijnen.</i>				
„Wilhelmina”....	41.056	36.702	46.989	43.173
„Emma”.....	50.844	42.828	57.035	46.489
„Hendrik”.....	13.995	—	16.275	—
Totaal....	105.895	79.530	120.299	89.662
<i>Particul. mijnen.</i>				
Domaniale mijn..	38.172	42.051	38.380	44.922
Mijn Laura en Vereeniging	31.600	38.800	36.200	42.200
Oranje-Nassau mijnen.....	66.354	55.328½	71.539	65.130
Mijn Willem Sophie.....	19.500	14.500	20.500	21.110
Totaal....	155.626	150.679½	166.619	173.362
Totaal generaal	261.521	230.209½	286.918	263.024

*) In tonnen.

Het „Maandschrift” teekent bij de cijfers aan: uit bovenstaande cijfers blijkt, dat de productie in Augustus 1918 sedert Juli, toen door het heerschen der z.g. „Spaansche griep” onder de mijnwerkers een daling viel waar te nemen, weder met 25.397 ton is gestegen. Intusschen werd toch nog 733 ton minder geproduceerd dan in Juni 1918. Laat men de productie der Staatsmijn „Hendrik” buiten beschouwing, dan werd in Augustus 7619 ton meer geproduceerd dan in de overeenkomstige maand van het vorige jaar.

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK

	September		October	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders	20.265	f 597.900.677	—	—
waarvan door de H.-bank plaatselijk...	4.976	„ 343.292.332	—	—
Ter voldoening van Rijksbelast.	911	„ 11.162.559	—	—

GIRO-KANTOOR DER GEMEENTE AMSTERDAM.

	Juni		Juli	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Ontvangen en betaald:				
in contanten door overschrijving 1).	41356	f 11.734.234	60739	f 13.125.506
Particuliere rekeninghoud. Saldo te goed part. rek. u ^o .	9650	„ 35.084.035	15242	„ 79.457.639
	475 2)	„ 4.293.247	809 2)	„ 6.931.688
	—	„ 813.320	—	„ 1.444.890

1) inclusieve verrekeningen tusschen gemeentediensten zijnde pl.m. f 20.000.000 p. mnd. 2) aantal.

ONTVANGSTEN VAN SPOOR- EN TRAMWEGMAATSCHAPPIJEN JULI 1918.

(Ontleend aan de „Ingenieur”.)

Namen der Maatschappijen.	Personenvervoer.	Goederenvervoer.	Totale ontvangsten.	
			Juli 1918.	Juli 1917.
Maatsch. tot Exploitatie van Staatsspoorwegen	f 2.744.767,—	f 3.191.040,—	f 6.048.367,—	f 5.287.509,— 1)
Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij	„ 2.933.773,—	„ 1.675.042,—	„ 4.740.316,—	„ 4.339.682,— 1)
Ned. Centr. Spoorwegmij.	„ 271.703,—	„ 216.495,—	„ 490.225,—	„ 429.900,— 1)
Hollandsche Buurtspoorwegen	„ 32.611,—	„ 33.234,—	„ 68.821,—	„ 116.151,— 1)
Dedemsvaartsche Stoomtramwegmaatschappij..	„ 14.255,27	„ 28.851,89	„ 44.574,13½	„ 28.422,68
Tramw.mij. „de Meijerij”.....	—	—	„ 34.933,03½	„ 24.009,13
Zuid-Nederl. Stoomtramweg-maatschappij	„ 17.095,57	„ 18.165,03½	„ 36.313,57½	„ 31.695,28½
Nederlandsche Tramwegmaatschappij	„ 60.371,62½	„ 48.427,81	„ 112.714,84	„ 92.931,60½
Rotterdamsche Tramwegmaatschappij	—	—	„ 171.730,82½	„ 126.574,18½
Westlandsche Stoomtramwegmaatschappij	„ 28.077,19½	„ 16.111,75½	„ 47.848,50	„ 40.151,16½
Gemeentetram te Amsterdam.....	„ 613.271,66½	—	„ 613.271,66½	„ 497.864,45
Haagsche Tramwegmaatschappij	„ 363.343,82	—	„ 366.293,78½	„ 323.088,93
Rotterdamsche Electr. Tramwegmaatschappij..	—	—	„ 294.652,57½	„ 233.014,64
Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij	—	—	—	—
lijn Samarang—Vorstenlanden—Willem I..	—	—	„ 605.000,—	„ 615.424,—
Oost-Java Stoomtramwegmaatschappij	—	—	—	—
lijn Modjokerto—Ngoro	—	—	„ 29.000,—	„ 20.500,—
lijn Soerabaija—Krian.....	—	—	„ 62.600,—	„ 61.300,—
Samarang—Cheribon Stoomtramwegmaatsch... Samar.—Joana Stoomtramwegmaatschappij ..	—	—	„ 386.200,—	„ 367.500,—
Serajoedal Stoomtramwegmaatschappij	—	—	„ 282.100,—	„ 253.100,—
lijn Maos—Bandjarnegara	—	—	„ 78.200,—	„ 75.600,—
lijn Bandjarnegara—Wonosobo	—	—	„ 12.200,—	„ 10.900,—
Kediri Stoomtramwegmaatschappij	—	—	„ 64.000,—	—
Malang Stoomtramwegmaatschappij	—	—	„ 75.500,—	—
Deli-Spoorwegmaatschappij	—	—	„ 535.000,—	„ 436.267,—
Nagekomen over April 1918.				
Staatsspoorwegen in Ned. Indië				
I. Staatsspoor- en Tramwegen op Java ..	f 1.369.212,—	f 1.492.917,—	f 3.051.765,—	f 2.742.571,—
II. Spoorweg ter Sumatra's Westkust	„ 61.231,—	„ 45.878,—	„ 115.065,—	„ 107.438,—
III. Tramwegen in Zuid-Sumatra				
a. Lamponglijn	„ 6.226,—	„ 3.887,—	„ 11.278,—	„ 7.847,—
b. Palembanglijjn	„ 13.968,—	„ 19.649,—	„ 35.986,—	„ 16.312,—
IV. Atjeh Stoomtram.....	„ 56.027,—	„ 34.761,—	„ 96.158,—	„ 81.384,—

1) Definitieve opgave.

De ontvangsten der groote maatschappijen, die in de „Ingenieur” ontbreken, zijn aan het „Maandschrift Centr. Bureau Statistiek” ontleend.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	12 October 1918	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels. 4 1/2 sedert 1 Juli '15 3 1/2 sedert 23 Mrt. '14		
Bank { Bel. Binn. Eff. 4 1/2 " 1 " '15 4 " 23 " '14		
{ Vrsch. in R.C. 5 1/2 " 19 Aug. '14 5 " 23 " '14		
Bank van Engeland 5 " 5 Apr. '17 3 " 29 Jan. '14		
Duitsche Rijksbank 5 " 23 Dec. '14 4 " 5 Febr. '14		
Bank van Frankrijk 5 " 21 Aug. '14 3 1/2 " 29 Jan. '14		
Oostenr. Hong. Bk. 5 " 12 Apr. '15 4 " 12 Mrt. '14		
Nat. Bank v. Denem. 5 " 9 Juli '15 5 " 6 Febr. '14		
Zweedsche Rijksbk. 7 " 20 Mrt. '18 4 1/2 " 6 " '14		
Bank v. Noorwegen 6 " 14 Dec. '17 4 1/2 " 11 " '14		
Zwitserse Nat. Bk. 5 1/2 " 3 Oct. '18 3 1/2 " 19 " '14		
Bank van Spanje .. 4 " 22 Mrt. '17 4 1/2 " —		
Bank van Italië .. 5 " 10 Jan. '18 5 " 9 Mei '14		
Feder. Res. Bk. N.Y. 3 1/2-4 1/2 " — " —		
Javasche Bank.... 3 1/2 " 1 Aug. '09 3 1/2 " 1 Aug. '09		

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
12 Oct. '18	3 3/4 1)	3 3/4	3 17/32	4-5/8	—	5 3/4-6 1)
7-12 O. '18	3 1/2-4	3 3/4-4	3 17/32	4-5/8	—	5 3/4-6
30 S.-5 O. '18	2 3/4-3 3/8	3 1/2	3 17/32	4-5/8	—	5 3/4-6
23-28 S. '18	2 7/8-3	2 1/2-3 1/2	3 17/32	4-5/8	—	5 3/4-6
8-13 Oct. '17	2-5/8	2 1/2	4 15/16 2)	4-5/8	—	3 1/2-4 2)
9-14 Oct. '16	1 1/8-1/4	2 1/4-1/2	5 5/8	4-5/8	—	2 1/2-4
20-24 Jul. '14	3 1/8-3/16	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

1) Noteering van 11 October. 2) Noteering van 13-20 October 1917.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De wisselmarkt heeft een moeilijke week achter zich. De koersen voor wissels op alle oorlogvoerende zijn belangrijk gestegen. Kon deze stijging voor de entente-wissels regelmatig, zij het dan ook met groote sprongen, gaan, voor de wissels op de centralen was het verloop verre van regelmatig, maar wisselden de stemmingen zeldzaam sterk. De markt bevond zich geheel in handen van speculanten, zoodat de koersen dikwijls in enkele minuten procenten op en neer gingen. De stijging was echter ten slotte voor alle wissels en blijkt vooral, als men de koersen van 5 en 12 October met elkander vergelijkt.

5 October 10,48 33,45 40,30 2,20 en 19,—
12 " 11,12 37,60 42,60 2,33 1/2 en 23,75

De koersen van Kopenhagen en Christiania verbeterden ook deze week weder belangrijk in de richting van het normale goudpunt; terwijl de Zwitsersche koers dit punt zelfs aanmerkelijk overschreed. Daarentegen ging de Zweedsche koers aanvankelijk weder in een verkeerde richting. Later trad ook hier, evenals de vorige week, een daling in.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen	Parijs	Berlijn	Weenen	St. Peters-burg	New York
7 Oct. 1918..	10.85	41.50	35.—	21.—	—	2.27
8 " 1918..	10.75	41.50	33.27 1/2	19.40	—	2.26
9 " 1918..	10.85	41.65	34.70	20.70	—	2.28
10 " 1918..	11.03	42.75	36.90	23.50	—	2.32 1/2
11 " 1918..	11.11	43.—	37.55	24.50	—	2.33
12 " 1918..	11.12	42.60	37.60	23.75	—	2.33 1/2
Laagste d. w. 1)	10.65	41.—	33.10	19.—	—	2.17 3/4
Hoogste " " 1)	11.15	43.50	38.75	25.50	—	2.34
5 Oct. 1918..	10.48	40.30	33.45	19.—	—	2.20
28 Sept. 1918..	9.96	38.25	31.70	17.30	—	2.09
Muntpariteit ..	12.10 1/2	48.—	59.26	50.41	1.28	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

Data	Stock-holm	Kopen-hagen	Chris-tiania	Zwitser-land	Spanje	Batavia 1) telegrafisch
7 Oct. 1918	68.50	63.—	64.40	47.50	—	99 3/4-100 1/2
8 " 1918	69.45	63.30	64.40	47.55	48.50	99 3/4-100 1/2
9 " 1918	70.10	63.50	64.60	48.25	48.75	99 3/4-100 1/2
10 " 1918	69.65	64.—	64.70	49.—	50.—	99 3/4-100 1/2
11 " 1918	69.—	64.50	65.20	48.80	49.50	99 3/4-100 1/2
12 " 1918	68.95	64.—	65.40	48.50	—	99 3/4-100 1/2
L'ste d. w. 1)	68.25	62.80	64.—	47.25	47.50	99 3/4
H'ste " " 1)	70.10	64.50	65.50	49.—	50.50	100 1/2
5 Oct. 1918	69.25	63.—	64.40	47.60	48.50	99 3/4-100 1/2
28 Sept. 1918	69.80	62.50	64.20	47.20	48.50	99 3/4-100 1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in £ per £)	Zicht Parijs (in fr. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 14 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cents per gld.)
12 Oct. 1918	4.76.55 1)	5.49 1/2 1)	nom.	44 3/4 2)
Laagste d. week..	4.76.55	5.47 1/2	nom.	44 1/4
Hoogste " " ..	4.76.55	5.49 1/2	nom.	44 3/4
5 Oct. 1918	4.76.55	5.47 1/2	nom.	46 3/8
28 Sept. 1918	4.76.55	5.48	nom.	48 1/8
Muntpariteit	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

1) Noteering van 11 October. 2) Noteering van 10 October.

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Londen	Noteerings-eenheden	5 Sept. 1918	18 Sept. 1918	Tijdperk 19 Sept.—1 Oct. 1918		1 Oct. 1918
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië ...	Piast. p. £	97 13/32	97 13/32	97 7/8	97 13/32	97 7/8
B. Aires	d.p.gd.pes.	51	50 3/16 2)	50 3/8	51 13/16	50 7/16
Calcutta	sh/d.p.rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6	1/6 1/16	1/6 1/32
Hongkong ..	id. p. \$	3/8 3/4	3/8	3/8 3/4	3/8	3/8 3/4
Lissabon	d.p.escudo	29 1/2	30	28	30 1/2	28 1/2
Madrid	Peset. p. £	20.33	20.81	20.73	21.96	21.89
Montevideo ..	d.p.peso	62 7/8	63 1/4	61 1/8	63 3/4	62 1/4
Montreal	\$ per £	4.85 3/4	4.86 1/8	4.85 1/2	4.87	4.86 3/4
R.d.Janeiro 1)	d.p.milr.	12 5/16	12 3/16	11 7/8	12 1/4	12 1/4
Rome	Lires p. £	30.31 1/2	30.31 1/2	30.25	30.37 1/2	30.31
Shanghai ..	sh/d.p.tael	5	5/6	5/3	5/6	5/3
Singapore ..	id. p. \$	2/3 29/32	2/3 31/32	2/3 7/8	2/4 1/16	2/3 31/32
Valparaiso 1)	d.p.pap.p.	16 3/8	16 1/2	15 15/32	16 17/32	15 15/32
Yokohama ..	sh/d.p.yen	2/3 1/4	2/3 1/4	2/3	2/4	2/3 1/4

1) Noteeringen op 90 dagen. 2) Koers van 16 September.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1916 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

	Noteering te Londen.	te New York
12 Oct. - 1918.....	49 1/2 1)	101 1/8 1)
5 " 1918.....	49 1/2	101 1/8
28 Sept. 1918.....	49 1/2	101 1/8
21 " 1918.....	49 1/2	101 1/8
14 " 1918.....	49 1/2	101 1/8
15 Oct. 1917.....	44	86 1/4
14 Oct. 1916.....	32 1/2	68
20 Juli 1914.....	24 15/16	54 1/8

1) Noteering van 11 October.

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitenl. Schat-kisbilj.	Debet Diverse reken. 1)	5 p.Ct. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. 1)
10 Oct. 1918..	3.946	49.600	66.800	14.508	93.612
3 " 1918..	3.867	49.600	66.800	14.507	93.281
26 Sept. 1918..	3.573	49.600	63.900	14.470	90.255
19 " 1918..	1.964	43.100	60.300	14.447	86.173
12 " 1918..	1.680	43.100	60.300	14.447	85.864

1) Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitenl. schat-kisbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 12 October 1918.

Activa.

Binnenl. Wis-	H.-bk.	f 101.460.056,85 1/2	
sels, Prom.,	B.-bk.	109.264,95	
enz. in disc.	Ag.sch.	16.721.166,54	f 118.290.488,34 1/2
Papier o. h. Buitenl. in			
disconto			—
Idem eigen portef. f		8.677.842,—	
Af: Verkocht maar voor			
de bk. nog niet afgel. „			8.677.842,—
Beleeningen			
incl. vrsch.	H.-bk.	f 69.177.181,07 1/2	
in rek.-crt.	B.-bk.	4.776.474,35 1/2	
op onderp.	Ag.sch.	43.152.000,36 1/2	
		f 117.105.655,79 1/2	
Op Effecten		f 115.343.155,79 1/2	
Op Goederen en Spec. „		1.762.500,—	117.105.655,79 1/2
Voorschotten a. h. Rijk			14.618.559,52 1/2
Munt en Muntmateriaal			
Munt, Goud		f 85.490.160,—	
Muntmat., Goud ..		622.026.904,11 1/2	
		f 707.517.064,11 1/2	
Munt, Zilver, enz. „		8.065.444,74	
Muntmat., Zilver „			715.582.508,85 1/2
Effecten			
Bel. v. h. Res. fonds. f		5.035.969,32	8.918.330,50
id. van 1/2 v. h. kapit. „		3.882.361,18	1.770.000,—
Geb. en Meub. der Bank			101.872.122,23
Diverse rekeningen			f 1.086.835.507,25

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds	„	5.079.402,56
Bankbiljetten in omloop	„	982.136.870,—
Bankassignatiën in omloop	„	1.489.584,19 1/2
Rekening-Courant saldo's:		
Van het Rijk	f	—
Van anderen	„	72.474.950,12 1/2
Diverse rekeningen	„	5.654.700,37
		f 1.086.835.507,25
Beschikbaar metaalsaldo	f	503.771.936,02 1/2
Op de basis van 1/2 metaaldekking ..	„	292.551.655,16 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop		
dan waartoe de Bank gerechtigd is ..	„	2.518.859.680,—

Verschillen met den vorigen weekstand:

	<i>Meer</i>	<i>Minder</i>
Disconto's	7.636.540,04 1/2	
Buitenlandsche wissels	859.846,—	
Beleeningen	4.549.777,45 1/2	
Goud		69.155,94
Zilver	16.577,50	
Bankbiljetten	919.695,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's	17.203.580,17 1/2	

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
12 Oct. 1918	707.517	8.065	982.137	73.964
5 „ 1918	707.586	8.049	981.217	56.834
28 Sept. 1918	708.708	8.042	971.557	65.637
21 „ 1918	706.810	7.997	956.250	77.383
14 „ 1918	707.695	7.988	954.057	67.561
7 „ 1918	707.437	7.959	953.797	61.104
31 Aug. 1918	709.316	7.953	946.392	46.733
24 „ 1918	707.424	7.953	922.122	69.883
17 „ 1918	706.089	7.861	922.377	60.996
10 „ 1918	706.419	7.867	919.104	56.560
3 „ 1918	713.251	7.860	927.020	53.851
27 Juli 1918	715.123	7.793	909.750	78.846
20 „ 1918	715.258	7.729	910.655	77.111
13 Oct. 1917	685.021	7.331	815.593	81.886
14 Oct. 1916	584.677	6.273	715.453	90.348
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dek-kings-percentage
	Totaal	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks			
12 Oct. 1918	118.290	91.000	117.106	503.772	68
5 „ 1918	110.654	89.000	112.556	507.415	69
28 Sept. 1918	117.418	98.000	112.782	508.671	69
21 „ 1918	113.457	94.000	101.081	507.411	69
14 „ 1918	99.258	80.000	102.049	510.661	70
7 „ 1918	89.209	70.000	104.711	511.685	70
31 Aug. 1918	75.116	57.000	104.715	517.884	72
24 „ 1918	72.204	55.000	100.660	516.194	72
17 „ 1918	64.448	47.000	101.787	516.433	73
10 „ 1918	61.395	43.000	101.508	518.370	73
3 „ 1918	51.430	32.000	110.082	524.086	74
27 Juli 1918	52.139	32.000	112.300	524.319	73
20 „ 1918	44.854	23.000	114.844	524.526	73
13 Oct. 1917	74.892	64.000	69.977	511.880	77
14 Oct. 1916	93.911	78.000	59.502	428.889	73
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	5 Oct. 1918	12 Oct. 1918
Aan schatkistpromessen..	f 238.910.000,—	f 240.870.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst ..	89.000.000,—	91.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	99.658.000,—	99.658.000,—
Aan zilverbons	67.579.620,50	69.107.270,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschb. schulden
21 Sept. 1918.....	***	***		256.100
14 „ 1918.....	***	***		253.700
6 Juli 1918.....	101.988	13.643	191.247	64.980
29 Juni 1918.....	102.110	13.929	189.275	67.268
22 „ 1918.....	102.208	13.872	189.038	65.446
22 Sept. 1917.....	82.246	17.393	173.293	58.435
23 Sept. 1916.....	69.342	23.902	151.071	55.243
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaal-saldo	Dek-kings-percentage
21 Sept. 1918		136.900		***	63.300	***
14 „ 1918		132.800		***	63.800	***
6 Juli 1918	7.836	23.108	71.996	23.964	64.583	45
29 Juni 1918	7.887	23.567	72.062	24.018	64.898	45
22 „ 1918	7.673	23.410	73.296	22.618	65.333	46
22 Sept. 1917	7.808	34.774	72.943	19.699	53.578	43
23 Sept. 1916	6.706	37.223	63.578	7.176	51.982	45
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulante	Andere opschb. schulden	Disconto's	Div. rekeningen 1)
27 Juli 1918 ..	615	1.444	961	1.154	940
20 „ 1918 ..	686	1.423	832	1.138	613
13 „ 1918 ..	677	1.483	837	1.134	668
6 „ 1918 ..	668	1.520	771	1.163	600
28 Juli 1917 ..	782	1.206	1.100	902	735
29 Juli 1916 ..	728	1.054	890	917	618
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden p. st.

Data	Metaal	Circulante	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
10 Oct. 1918	73.109	62.796	***	***	***
3 " '18	72.158	62.252	***	***	***
25 Sept. 1918	71.542	60.496	***	***	***
18 " '18	70.996	59.398	273.077	28.500	251.072
10 Oct. 1917	55.489	41.678	183.109	28.500	156.062
11 Oct. 1916	55.696	36.854	134.527	28.500	102.978
22 Juli 1914	40.164	29.317

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-percentage 1)
10 Oct. '18	59.243	95.511	28.328	137.586	28.763	17,33
3 " '18	57.671	99.727	30.525	137.127	28.355	16,91
25 Sept. '18	54.203	100.336	31.942	133.988	29.497	17,78
18 " '18	56.568	99.547	38.133	129.955	30.047	17,88
10 Oct. '17	58.272	88.944	42.176	119.625	32.260	19,93
11 Oct. '16	42.188	102.773	55.135	109.361	37.292	22 1/2
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 1/2

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulante	Dekking-percentage 1)
7 Oct. 1918	2.661.348	2.547.379	2.710.299	15.798.049	34
30 Sept. 1918	2.563.033	2.447.215	2.646.896	15.334.358	34
22 " 1918	2.565.351	2.447.215	2.340.130	14.429.381	34
15 " 1918	2.466.472	2.348.225	2.303.655	14.044.593	34
6 Oct. 1917	2.507.295	2.404.151	1.019.392	10.366.711	34
7 Oct. 1916	2.511.291	2.492.933	370.072	7.230.214	40
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
7 Oct. 1918	18.893.812	9.376.311	11.705.000	2.701.900
30 Sept. 1918	23.830.058	14.538.078	11.502.200	2.636.000
22 " 1918	17.590.086	9.106.408	10.941.700	2.327.800
15 " 1918	17.485.626	8.923.913	10.797.100	2.290.200
6 Oct. 1917	12.057.556	6.019.934	6.583.700	1.008.400
7 Oct. 1916	7.468.061	3.216.339	2.467.700	356.400
23 Juli 1914	750.892	943.964

RUSSISCHE STAATSBANK.

Sedert 5 November 1917 is geen bankstaat verschenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
10 Oct. '18	5.439.271	2.037.108	320.054	1.574.028	18.400.000
3 " '18	5.438.630	2.037.108	319.809	1.540.155	18.300.000
26 Sept. '18	5.437.881	2.037.108	320.564	1.539.631	18.000.000
19 " '18	5.437.420	2.037.108	319.767	1.577.089	18.000.000
11 Oct. '17	5.322.715	2.037.108	259.043	769.149	12.100.000
12 Oct. '16	4.856.533	—	332.287	889.830	8.600.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren.	Rek. Crt. Staat
867.983	1.056.136	841.265	30.539.744	2.899.423	97.403	
902.103	1.058.039	831.567	30.225.175	3.029.352	76.040	
851.272	1.059.226	818.855	29.922.374	3.106.859	57.485	
824.222	1.060.650	824.937	29.788.150	3.005.650	351.656	
592.104	2.274.138	1.114.526	21.607.953	2.821.696	25.315	
435.227	1.379.850	1.177.319	17.028.894	2.345.844	48.298	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.560	

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleening van buitenl. vorder.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulante	Rek. Crt. saldi
3 Oct. '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
19 " '18	1.127.848	99.976	480.000	100.315	1.452.947	345.068
12 " '18	1.130.276	99.963	480.000	102.329	1.446.174	357.283
27 Sept. '17	460.199	90.386	480.000	98.010	1.015.657	102.801
3 Oct. '16	333.478	73.864	480.000	43.940	813.344	110.199

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulante
2 Aug. '18	1.980.896	939.611	9.696	54.022	1.906.465
26 Juli '18	1.974.200	945.783	11.628	55.129	1.870.835
19 " '18	1.975.448	974.945	15.496	55.647	1.829.045
12 " '18	1.960.052	997.560	15.529	55.932	1.813.425
3 Aug. '17	1.367.673	477.235	52.500	53.709	540.785

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dekking-percentage 1)	Percent. Goud-dekking circulante
2 Aug. '18	1.480.104	2.090.397	76.518	66,8	49,3
26 Juli '18	1.507.425	2.181.262	76.441	63,4	50,6
19 " '18	1.409.278	2.225.268	76.383	63,9	53,3
12 " '18	1.378.346	2.194.074	76.324	61,9	55,0
3 Aug. '17	305.131	1.395.974	57.881	74,6	88,2

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
26 Juli '18	725	12.668.369	1.150.922	11.132.555	1.426.697
19 " '18	718	12.402.030	1.161.867	10.931.250	1.409.212
12 " '18	713	12.561.057	1.142.726	11.258.595	1.410.345
5 " '18	696	12.459.708	1.079.196	11.048.921	1.383.546
28 Juni '18	681	12.322.121	1.243.680	11.337.485	1.360.152

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 14 October 1918.

Het schijnt, alsof het tempo der ontwikkeling van den oorlog steeds sneller wordt. In de achter ons liggende berichtsperiode, omvattende slechts een tijdperk van acht dagen, heeft de algemeene constellatie zich zoodanig gewijzigd, dat vrijwel algemeen rekening werd gehouden met een spoedig einde van den oorlog. Of deze opvatting als de juiste moet worden aangemerkt, kan alleen de toekomst leeren; wel echter is het een onomstootelijke waarheid, dat de richting van het wereldgebeuren naar den vrede heenwijst. Op het vredesaanbod van het Deutsche Rijk is het antwoord van President Wilson gekomen, dat, hoewel niet dadelijk toestemmend, toch naar het scheen alle elementen van tegemoetkoming in zich borg. En hierna hebben wij kennis genomen van de tweede Deutsche nota, waarmede de eischen van den President der Vereenigde Staten werden aanvaard en waardoor dus de weg tot onderhandelingen is geopend. Of deze weg ook zal worden bewandeld, blijft, als gezegd, een open vraag.¹⁾

Op de internationale beurzen echter heeft deze loop van zaken een golf van optimisme en enthousiasme doen ontstaan. Zelfs ter beurze van Berlijn was deze ommekeer zeer duidelijk op te merken, hoewel aan den anderen kant een zeer verklaarbare terughouding hiertegenover werd gesteld. Hier moet echter dadelijk de opmerking worden geplaatst, dat aan de Spree het eerder een complex van factoren was, dan de enkele omstandigheid van het vermoedelijk naderen van den vrede, die een betere tendens te voorschijn heeft geroepen. Na den afval van Bulgarije n.l. was een geweldige daling ontstaan, een reactie, die evenzeer de kenmerken van overdrijving in zich had als de rijzing van buitengewonen omvang was geweest, die reeds maanden te voren de Berlijnsche beurs karakteriseerde. Eensdeels is derhalve het herstel de terugslag op een te ver doorgevoerden koersval, anderdeels was het een gevolg van het oprichten van een steunsyndicaat en ten slotte een algemeene weerspiegeling van de betere toekomstopvattingen.

Het is inmiddels eigenaardig, dat het steunsyndicaat juist in werking zou treden op het moment, dat de hevigste reactie achter den rug was. Naar men weet, hebben zich twaalf leden der „Stempelvereinigung“ aaneengesloten, om een krachtige interventie door te voeren, indien de koersen zóó ver mochten dalen, dat zij h.i. onder de intrinsieke waarde der betrokken fondsen zouden komen. Een ophouden van het door de speculatie vaak ongemotiveerd opgevoerde koerspeil lag natuurlijk niet in de bedoeling: alleen een voorkomen van paniekstemmingen, die een catastrofe te voorschijn zouden kunnen roepen. Tot ingrijpen is het echter nog niet, althans nog niet op groote schaal gekomen. Dadelijk toch na het bekend worden van de oprichting van het syndicaat en tezamen gaande met het publiceren van de Deutsche vredesnota, is een opleving ter beurze te constateeren geweest, die in vele gevallen een even groot gebrek aan keuze te aanschouwen heeft gegeven, als de voorafgaande koersteruggang. De moeilijkheden, die, zelfs in geval van een spoedigen wapenstilstand, nog te overwinnen zijn, voor en aler van een te verwachten vrede binnen afzienbaren tijd kan worden gesproken, werden door de meerderheid nogal licht opgenomen.

Hoewel het herstel dus van beteekenis is geweest, toonen de koersen van de laatste dagen aan, welk een slachting er inmiddels onder de speculatievondsen heeft plaats gevonden. Zelfs na de veel verbeterde stemming behooren koersverminderingen van 100 en meer procent (vergeleken bij het niveau van einde Augustus van dit jaar) niet tot de uitzonderingen. Welk een sterken en directen invloed de militaire situatie op zich zelve op sommige fondsen heeft uitgeoefend, bewijst wel de daling in de aandelen van vele chemische fabrieken, die voor het meerendeel aan den Rijn en van b.v. Lothringer Hütte, die bij de grenzen van het Rijksland gelegen zijn. De vrees voor militaire beschadigingen komt hier duidelijk naar voren. Overigens hebben de aandelen in die bedrijven, die voor het grootste gedeelte voor de legerbehoefte werkzaam waren, het sterkst geleden. Sterke verkoopdrang bestond voor aandelen Luxemburger, Caro, Oberbedarf, Rheinmetall, Orenstein, enz. Naar men algemeen aanneemt, zullen dergelijke ondernemingen haar op den oorlog ingerichte installaties of geheel moeten omwerken, of dienstbaar moeten maken aan andere producten, dan zij voorheen verwerkten. Ongetwijfeld zal deze omstandigheid op het rendement ongunstig inwerken en hoewel de reserves in den oorlogstijd meestal een geweldigen omvang hebben aangenomen, zoodat de ver-

schillende ondernemingen zeer zeker gewapend zijn tegen een mogelijk gewijzigde conjunctuur, is het toch aan te nemen, dat althans een korte periode van geringere winstmarges zal ontstaan.

Ook de petroleummarkt was ongeanimeerd gestemd, met uitzondering van aandelen Steaua Romana, die voor Roemeensche, Hollandsche en Zwitsersche rekening uit de markt worden genomen, mede in verband met de declaratie van een dividend van wederom 16 pCt.

Van buitenlandsche fondsen waren Japansche obligaties goed gevraagd; ook Russen bleven in vaste stemming, dit laatste voornamelijk in verband met de betaling van de achterstallige rente op de oude Russische staatschulden. Na 4½ jaar ontvangen de Deutsche bezitters weder voor het eerst hun coupon. Deze eerste keer zal echter vermoedelijk tevens de laatste zijn; bij de financieele overeenkomst met Rusland d.d. 27 Augustus j.l. toch werd vastgesteld, dat de verdere rentebetaling gevonden zou moeten worden uit de overname van een 6 pCt. Republikeinsche staatsleening, met rentediens van 1 Januari 1919 af. Het is natuurlijk zeer twijfelachtig, of deze leening wel zal worden geplaatst en in verband hiermede, of van eenige verdere betaling van achterstallige coupons nog sprake zal kunnen zijn, uitgezien van den veranderden politieke toestand. Thans echter geschiedt de betaling nog uit de middelen, die Rusland zelve ter beschikking heeft gesteld, n.l. uit de zendingen d.d. 10 en 30 September j.l. (de derde remise is op den 31en October te verwachten) gezamenlijk groot 93.536 K.G. goud, 136,36 miljoen Tsarenroebels en 68,18 miljoen Doemaroebels, vertegenwoordigende een waarde van rond 500 miljoen Mark. Reeds de eerste zending zou voldoende zijn geweest voor de achterstallige rentebetaling, doch men heeft er blijkbaar de voorkeur aan gegeven te wachten, tot ook redelijkerwijze anderen, die eveneens schade door de Russische catastrofe hadden geleden (b.v. hun, die een tegoed bij Russische banken hadden of die geïnteresseerd waren bij in Rusland gelegen ondernemingen) uitzicht op eenige vergoeding kon worden gegeven.

Het is niet meer dan natuurlijk, dat in de landen der Entente de gebeurtenissen een geheel andere uitwerking hebben gehad dan in Duitschland. Is te Berlijn sprake van een herstel na een geweldige reactie, te Londen moet een voortdurend stijgende tendens worden geconstateerd. Ten deele is dit te verklaren uit de militaire en politieke successen van den laatsten tijd, ten anderen deele echter uit de principieel verschillende tactiek, zowel op financieel als op zuiver beursgebied. In de eerste plaats is de handel te Londen, in tegenstelling van dien te Berlijn, voortdurend vrij geweest, zoodat het publiek steeds en te allen tijde zich kon vergewissen van den juiststen koersstand van zijn bezit en van de mate, waarin dit werd omgezet. Doch vervolgens is men in Engeland veel drastischer opgetreden op het gebied der belastingen, waardoor weliswaar een hevige druk op het koerspeil der verschillende fondsen werd uitgeoefend, doch welke politiek tevens de oorzaak er van is geweest, dat geen speculatieve overdrijving ter beurze is voorgekomen. Nu het zich laat aanzien, dat de situatie voor de bondgenooten en dus ook voor Engeland, gunstiger zal worden, ook met betrekking tot de financieele afwikkeling, is de hierboven bedoelde druk eenigszins afgenomen, waardoor een gezond herstel kon intreden. Hoe juist de Londensche beurs den algemeenen toestand heeft weerspiegeld, moge blijken uit de gezamenlijke waarde van de daar ter plaatse genoteerde voornaamste fondsen, die aan het einde van het vorig jaar een totaal van 2635 miljoen Pond Sterling aantoonde, tegen 3114 miljoen Pond Sterling per einde 1915. Dit is een zeer groote waardevermindering, die duidelijk de algemeene opvatting weergeeft, ondanks de toch ook in Engeland voorgekomen aanmerkelijke oorlogswinsten.

In de laatste maanden echter is een voortdurende stijging der koersen op te merken geweest, hetgeen wel het best gedemonstreerd wordt aan de koersbeweging van de 2½ pCt. Consols, die nog steeds als fijngevoelige barometer mogen gelden. Dit staatsfonds, dat bij den aanvang van den oorlog een notering van 77 pCt. had bereikt, was langzamerhand tot 51¼ teruggegaan (bij den aanvang van het jaar 1918.) Na het eerste semester golden Consols 56 pCt., einde September 58¼ pCt. Van dit moment af nam de stijging in snel tempo toe tot 62¼ pCt.

Overigens zijn ook Zuid-Afrikaansche mijnwaarden, die zeer sterk onder den oorlog te lijden hebben gehad, in de afgelopen berichtsperiode weder tot nieuw leven geroepen, vermoedelijk in verband met de overweging, dat het einde van den oorlog betere verhoudingen, vooral in verband met de productiekosten, zal scheppen.

¹⁾ Inmiddels zijn de vooruitzichten niet verbeterd.

Te Parijs is eveneens een hoopvolle stemming overheerschend geweest. Bijzondere berichten zijn hieromtrent niet ontvangen; wel werd gemeld, dat voornamelijk industriële waarden in het middelpunt der belangstelling hebben gestaan.

Te New York daarentegen hebben de vredesverwachtingen eerder een minder geanimeerde tendens te voorschijn geroepen. Men schijnt daar van meening te zijn, dat vooral de industrie thans hoofdzakelijk gevoed wordt door de oorlogsbestellingen en dat de stagnatie daarvan bij het sluiten van den vrede een ongunstigen invloed op de productiviteit, zoowel als op de winstmarge zal uitoefenen. Een betere stemming viel daarentegen op te merken voor spoorwegaandeelen. Naar men weet, ligt het in de bedoeling de thans onder staatsbeheer zich bevindende spoorwegsystemen zoo spoedig doenlijk weder onder controle der oorspronkelijke aandeelhouders te stellen. Waar inmiddels de Regeering zorg heeft gedragen voor het intact houden van weg en werken, neemt men aan, dat de spoorwegen in betere conditie teruggegeven zullen worden dan zij zich in het begin van den oorlog bevonden.

Ook de uitstekende oogstvooruitzichten hebben bij deze voorkeur voor spoorwegwaarden een woord medegesproken. Volgens de tegenwoordige taxaties zal de tarwe-oogst 37 pCt. grooter zijn dan die van het vorig jaar, de rogge-oogst 36 pCt. en de gerst-oogst 10 pCt. Weliswaar zal de haveropbrengst vermoedelijk tegenvallen (10 pCt. minder) en zal de maïs-oogst waarschijnlijk even groot worden, doch als geheel is een veel belangrijker opbrengst van voedergrassen te verwachten en, hiermede samengaan, een grooter vervoer voor de spoorwegen.

Te uzent heeft de *Staatsfondsenmarkt* voor de inheemsche soorten een uiterst ongeanimeerd verloop gehad. Aan een stroever worden van de geldmarkt kan dit niet worden toegeschreven; ondanks den zeer uitgebreiden handel toch is de prolongatiekoers slechts onbelangrijk gestegen. Eerder moet de oorzaak worden gevonden in de schaduwen, die de komende Staatsleening thans reeds vooruit werpt, anderzijds in de omstandigheid, dat vele kapitalen, die belegd waren in obligaties onzer staatsschuld, wijl in handel en industrie geen voldoende emploi hiervoor meer werd gevonden, bij het naderen van den vrede worden vrijgemaakt om op het eerste teken van herstel der internationale en inheemsche economische verhoudingen beschikbaar te worden gesteld.

Daarentegen bestond er groote belangstelling voor sommige buitenlandse soorten, in de eerste plaats voor Oostenrijksche en Russische fondsen, welke beide vrij aanmerkelijke koersverheffingen konden aantonen. Vooral de Oostenrijksche Kronenrente mocht zich in de belangstelling van het publiek verheugen, mede in verband met de verbetering van de valuta.

Tevens ontwaakte de interesse voor enkele Zuid-Amerikaansche obligaties als Braziliaansche en Mexicaansche waarden, die bij weliswaar geringen omzet zeer beteekenende koersavances konden boeken.

Op de beleggingsmarkt waren mede de Cedula's der Argentijnsche Hypotheekbank goed gevraagd; een aanbod uit Berlijn was hier op te merken, hetwelk echter grif kon worden geabsorbeerd.

		8 Oct.	11 Oct.	14 Oct.	Rijzing of daling.
4 1/2 %	Ned. W. Sch. 1916	90 1/4	90	87	- 3 1/4
4 %	" " " 1916	84	82 3/4	81	- 3
3 1/2 %	" " "	77 1/8	77 1/8	77 1/8	0
3 %	" " "	66 7/8	65 3/4	65 27/32	- 1/8
2 1/2 %	Cert. N. W. S.	56 3/8	55 1/8	55 1/4	- 1 1/8
5 %	Oost-Indië 1915	94 3/8	93 15/16	91 1/2	- 2 7/8
4 %	Hongarije Goud	41	41	41	0
4 %	Oostenr. Kronenrente	33 3/4	40 3/4	43 1/8	+ 9 3/8
5 %	Rusland 1906	40 1/8	42 1/8	44 7/8	+ 4 3/4
4 1/2 %	Iwangorod Dombro..	39	39 1/2	41 3/4	+ 2 3/4
4 %	Rusland Cons. 1880..	34 3/8	37 3/8	37 3/4	+ 3 1/8
4 %	Rusl. bij Hope & Co...	34 5/8	39 1/4	39 3/8	+ 4 3/4
4 %	Servië 1895	53 3/4	55	59	+ 5 1/4
4 %	Argentinië Buitenl..	62 3/8	62 3/8	62 3/8	0
5 %	Brazilië 1895	57	59	70 1/2	+ 13 1/2
5 %	" 1913	67	67	68	+ 1

Daarentegen hebben *cultuurwaarden* bijna ononderbroken haar stijgende lijn voortgezet. Voorop stonden hier wel Rubberwaarden, die veelal sensationele koersverbeteringen te aanschouwen hebben gegeven. Gebrek aan materiaal was hier veelal de oorzaak van de buitengewone stijging, ook het bestaan van een contraminiepartij. Doch als eerste factor gold toch wel de overweging, dat na het sluiten van den vrede de rubberondernemingen voldoende gelegenheid zullen vinden haar productie tot loonende prijzen in de

consumptielanden af te zetten, hetgeen bona-fide kooporders ten gevolge had.

Ook de *tabaks- en suikermarkten* konden op dezelfde gronden haar koerspeil zeer aanmerkelijk opvoeren. De berichten uit Indië omtrent afdoeningen tot goede prijzen werkten hierbij mede.

De *petroleummarkt* maakte geen uitzondering op de algemeen geanimeerde tendens. Hier waren het voornamelijk de Roemeensche soorten, die zeer sterk de aandacht hebben getrokken. Aandeelen Geconsolideerde Hollandsche Petroleum werden bij groote posten uit de markt genomen; de publicatie van het dividend der Steaua Romana werkte hier stimuleerend, niet alleen voor dit fonds. Bijna alle petroleumwaarden hebben haar notering met ettelijke punten zien stijgen; het slot was op het hoogste peil. Ook aandeelen Koninklijke Petroleum toonden geen reactie, hoewel thans reeds eenige weken achtereen aanzienlijke koersverbeteringen voor dit fonds te constateeren vallen. De Russische soorten vonden mede op bescheiden schaal koopers, ondanks het feit, dat van den innerlijken toestand der ondernemingen hier te lande bijna niets bekend is geworden.

De markt voor *inheemsche industriële soorten* was uiterst stil; variaties van beteekenis kwamen hier niet voor, met uitzondering van aandeelen Stokvis en Anton Jurgens' Vereenigde Fabrieken.

	8 Oct.	11 Oct.	14 Oct.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	184 3/4	184	184	- 3/4
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	175 1/2	178	178 3/4	+ 3 1/4
Rotterd. Bankvereniging ..	145 3/4	146 1/2	146 1/2	+ 3/4
Amst. Superfosfaatfabriek ..	184	180	184 1/2	+ 1 1/2
Van Berkel's Patent	147 1/4	147	147	- 1/4
Insulinde Oliefabriek	227 3/4	228 3/4	230 3/4	+ 3
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	255	260	265	+ 10
Ned. Scheepsbouw-Mij.	161 1/2	161 1/2	161 1/2	0
Philips' Gloeilampenfabriek	369	364	362	- 7
R. S. Stokvis & Zonen	502	513	518	+ 16
Vereenigde Blikfabrieken ..	138 1/2	140	142	+ 3 1/2
Compania Mercantil Argent.	244 3/4	249 1/2	249 1/2	+ 4 3/4
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	141 7/8	146	147 3/4	+ 5 7/8
Handelsver. Amsterdam	347 1/2	357 1/4	362	+ 14 1/2
Holl. Transatl. Handelsver.	154 3/4	154	153 1/2	- 1 1/4
Linde Teves & Stokvis	211	211	211	0
Van Nierop & Co's Handel-Mij	175*	171	173 1/2	- 1 1/2
Tels & Co's Handel-Mij	169	168	168	- 1
Gecons. Holl. Petroleum-Mij	231 1/2	245 1/4	248 1/2	+ 17
Kon. Petroleum-Mij.	561	578 1/4	595	+ 34
Orion Petroleum-Mij.	83 1/4	90 1/2	94 3/4	+ 11 1/2
Steaua Romana Petr.-Mij ..	173	185	194	+ 21
Amsterdam-Rubber-Mij.	179 1/4	189 1/4	197 1/2	+ 18 1/4
Nederl.-Rubber-Mij.	107 1/2	115	120	+ 12 1/2
Oost-Java-Rubber-Mij.	195	218 1/2	228	+ 33
Deli-Maatschappij	506	520	525	+ 19
Medan-Tabak-Maatschappij..	224 3/4	232 1/2	236 1/2	+ 11 3/4
Senembah-Maatschappij	469 1/4	481 1/4	484 1/2	+ 15 1/4

* ex dividend.

Over het algemeen lag over de gansche locale markt een waas van optimisme gespreid. Een uitzondering, zij het van voorbijgaanden aard, werd hier door de *scheepvaartafdeeling* gevormd. In het midden der vorige week werd bekend, dat hoogstwaarschijnlijk na het einde van den oorlog de vrachttarieven onder controle van de Regeering zouden komen en men vreesde hiervan een vermindering der thans zeer groote inkomsten. Het gevolg was een realisatie op vrij groote schaal, hetgeen een sterken druk op de prijzen heeft uitgeoefend. Toen echter kalmer beschouwingen hiertegenover werden gesteld en o.a. werd gewezen op de mogelijkheid van veelvuldiger reizen, die den scheepvaartmaatschappijen zou worden geboden, keerde de tendens en de stemming werd bepaald geanimeerd, toen heden het antwoord van Duitschland op de eischen van president Wilson den vollen invloed kon doen gelden. Verbeteringen van tien en meer procenten behoorden niet tot de uitzonderingen, waarbij slechts achterbleven de minder courante soorten als Zeevaart en Van Nievelt-Goudriaan.

	8 Oct.	11 Oct.	14 Oct.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	424	418	436 1/4	+ 12 1/4
" " " gem. eig.	409 1/2	397 1/2	415 1/2	+ 6
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij ..	305	291	291	- 14
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	187 1/2	181 1/4	183 1/2	- 4
Hollandsche Stoomboot-Mij..	228 1/2	224 3/4	231 1/2	+ 3
Java-China-Japan-Lijn	332 1/2	321 1/2	339 1/2	+ 7
Kon. Hollandsche Lloyd ..	186 1/2	184 1/4	190	+ 3 1/2
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	258 1/2	241 7/8*	255	- 3 1/2*

* ex claim.

	8 Oct.	11 Oct.	14 Oct.	Rijzing of daling.
Kon. Paketvaart-Mij.....	270 1/4	263	271 1/2	+ 1 1/4
Maatschappij Zeevaart	360	330	330	- 30
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	274 7/8	269 3/4	276 3/4	+ 1 7/8
Nievelt Goudriaan	569	526 1/2	535	- 34
Rotterdamse Lloyd.....	312	303	316 1/2	+ 4 1/2
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg“	406	406	406	
„ „ „Nederland“ ..	300 1/4	293	306	+ 5 3/4
„ „ „Noordzee“ ..	222 1/2	219 1/2	233	+ 10 1/2
„ „ „Oostzee“	415	380	394	- 21

De *Amerikaansche afdeling* was de laatste dagen, door de sluiting der New Yorkse beurs wegens Columbus-day, te onzent vrijwel aan zich zelve overgelaten. De optimistische stemming brak zich ook hier baan en wel voornamelijk voor spoorwegwaarden, die op grond van de hierboven gereleveerde overwegingen door het publiek uit de markt werden genomen. Gebrek aan aanbod en groote vraag veroorzaakten hier zeer aanmerkelijke stijgingen, die wel het sterkst gemarkeerd werden voor aandelen Union Pacific, Southern Pacific, Atchison Topeka en Southern Rail. Daarenboven waren ook aandelen Pittsburg Coal tot 10 pCt. hooger en prijs gevraagd.

	8 Oct.	11 Oct.	14 Oct.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry ..	76 3/10	75 3/4	75 15/10	- 1/4
Anaconda Copper	141	141	144 15/10	+ 3 15/10
Un. States Steel Corp.....	93 3/10*	92 7/8	94 3/8	+ 1 3/10
Atchison Topeka.....	90 15/10	91 1/10	99 3/8	+ 8 7/10
Southern Pacific.....	86 7/8	87 1/2	94 15/10	+ 7 15/10
Union Pacific.....	129 1/10	130	144 1/2	+ 14 1/2
Int. Merc. Marine afgest....	33 3/8	34 27/32	35 1/32	+ 1 15/32
„ „ „ „ „ prefs.	112 1/2	118 3/10	120 3/8	+ 7 3/8

* ex dividend.

De *geldmarkt* bleef ruim, ondanks de grotere omzetten; prolongatie circa 3 3/4 pCt.

**GOEDERENHANDEL.
GRANEN.**

Rotterdam, 15 October 1918.

Het oogstbericht van het Landbouwbureau te Washington van 8 October vermeldt een aanzienlijken vooruitgang van de voorjaarsstarve, waardoor de oogst hiervan ca. 500.000 tons grooter wordt geschat. Het weer schijnt in de maand

September in Noord-Amerika aanzienlijk beter geweest te zijn dan in West-Europa en waar ook de toestand in Canada gunstig geweest is en de opbrengst dus grooter zal zijn, zal het Noord-Amerikaansche continent nog belangrijk meer tarwe kunnen afstaan dan waarop men gerekend had. Aangezien de tarweprijzen vastgesteld zijn, kunnen deze niet dalen, maar blijkbaar zijn de boeren zeer tevreden met den prijs, aangezien de aanvoeren op reusachtige schaal voortgezet worden en de zichtbare voorraad daardoor wederom aanzienlijk gestegen is en nu meer dan 2 1/2 miljoen tons bedraagt.

In Argentinië hebben de vredesberichten wel een iets vastere markt veroorzaakt, doch de verhooging heeft toch nog slechts weinig te beduiden. Veel zal er natuurlijk afhangen van den nieuwen oogst, waaromtrent de berichten gunstig blijven.

Ook van maïs blijven de aanvoeren in de Vereenigde Staten zeer groot. Ook de stand van den nieuwen maïs-oogst is, volgens Washington, verbeterd en waar de kwaliteit aanzienlijk beter belooft te worden dan het vorige jaar heeft de markt, alle vredesberichten ten spijt, zich in dalende richting bewogen, zoodat op 11 October de markt voor October sloot op 1,17 1/2 tegen 1,30 de week daarvoor. Op 14 October is de markt evenwel plotseling 6 Dollar. gestegen o.a. door aanknoopen voor het Gouvernement. Het is ons niet bekend of toen reeds het antwoord van Wilson aan Duitschland bekend was en men dus op een verlenigen van den oorlog rekende.

In Argentinië is er in den maïstoestand geen verandering gekomen. De prijzen zijn evenwel een kleinigheid hooger.

Nederland. Het oogstbericht betreffende den stand der landbouwgewassen op 30 September geeft cijfers, die in het algemeen gesproken meevallen, maar de bebouwde oppervlakte valt zeer zeker tegen; zij zou nog ongeveer 1 pCt. kleiner zijn dan verleden jaar, niettegenstaande het scheuren van weiland. In het verslag zelf wordt evenwel aan de juistheid van deze opgaven getwijfeld. De teelt van tarwe zou ongeveer met 8000 H.A. zijn toegenomen; die van rogge daarentegen met ca. 9000 H.A. afgenomen, terwijl gerst, haver en boekweit slechts kleine verschillen toonen. De met peulvruchten bebouwde oppervlakte is met ruim 12.000 H.A. toegenomen en de handelsgewassen met 9000 H.A. afgenomen. De knol-, wortel- en bolgewassen zijn afgenomen met 14.000 H.A. en de groenvoergewassen met 3000 H.A.

Het blijkt, dat de hoeveelheid graan, die nog te velde

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Oct.	Maïs Oct.	Haver Oct.	Tarwe Nov.	Maïs Nov.	Lijnzaad Nov.
11 Oct. '18	226	117 1/2	66 3/8	11,75	5,75	20,50
5 „ '18	226	130	70 3/4	11,45	5,65	20,80
12 Oct. '17	220	114 1)	58 3/8 1)	11,15 3)	8,10	20,30 4)
11 Oct. '16	158 1/8 1)	76 1/2 1)	48 3/8 1)	11,95	6,30	17,15
11 Oct. '15	104 7/8 1)	60 3/8	37 3/8 1)	11,55 4)	4,75 4)	11,60 4)
20 Juli '14	82 1)	56 3/8 1)	36 1/2 1)	9,40 2)	5,38 2)	13,70 2)

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per Jan. 4) per Oct.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	14 Oct. 1918	7 Oct. 1918	14 Oct. 1917
Tarwe (inlandsche)	25,— 1)	25,— 1)	—
Rogge (70 Kg. natura gew.)	28,50 1)	28,50 1)	—
Maïs (La Plata)	—	—	360,— 1)
Gerst (60 Kg. natura gew.)	20,— 1)	20,— 1)	—
Haver (inlandsche)	23,— 1)	23,— 1)	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	—	—	250,— 1)
Lijnzaad (inlandsch)	40,— 1)	40,— 1)	—

1) Regeeringsprijs.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6-12 Oct. 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Ooereenk. tijdvak 1917	6-12 Oct. 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Ooereenk. tijdvak 1917	1918	1917
Tarwe.....	—	8.944	253.376	—	2.920	38.227	11.864	291.603
Rogge	—	—	8.465	—	—	—	—	8.465
Boekweit	—	—	2.314	—	—	—	—	2.314
Maïs	—	—	114.637	—	4.590	80.134	4.590	194.771
Gerst	—	—	30.600	—	—	11.886	—	42.486
Haver	—	—	12.399	—	—	27.269	—	39.668
Lijnzaad	—	—	8.322	—	—	7.560	—	15.882
Lijnkoek.....	—	—	34.078	—	—	27.985	—	62.063
Tarwemeel	—	756	19.988	—	6.068	3.051	6.824	23.039
Andere meelsoorten	—	19.716	—	—	4.286	—	24.002	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor België.

Tarwe	10.796	201.089	343.964	—	—	—	201.089	343.964
Maïs	—	90.191	12.335	—	—	—	90.191	12.335
Rogge	—	5.174	—	—	—	—	5.174	—
Tarwemeel	—	68.918	6.962	—	8.807	—	77.725	6.962
Gerst	—	24.172	667	—	—	—	24.172	667
Andere meelsoorten	—	37.540	—	—	9.510	—	47.050	—

stond, kleiner was dan men over het algemeen aannam. In Groningen stond ca. 10 pCt. van de tarwe op 1 October nog te velde. In de andere provincies was de tarwe geborgen en stond hoogstens nog 5 pCt. haver te velde. De stand van tarwe, rogge, gerst en haver wordt iets minder geschat dan het vorige jaar; die van boekweit evenwel veel minder. Dit artikel zal slechts een zeer geringe oogst-opbrengst toonen. De handelsgewassen staan vrij goed, doch de peulvruchten hebben in het algemeen veel geleden en de opbrengst van bruine boonen zal, naar men verwacht, tegenvallen, daar de peulen niet veel boonen bevatten. De opbrengst van aardappelen valt evenwel algemeen mee en de stand wordt geschat op 68 tegen 63,2 verleden jaar. De bebouwde oppervlakte van aardappelen is evenwel ruim 5000 H.A. kleiner dan verleden jaar, zoodat de totale opbrengst waarschijnlijk die van verleden jaar niet veel ontloopen zal. De schade van regen aan de aardappelen schijnt nog al mee te vallen, ofschoon toch op verschillende plaatsen door te veel vocht, ziekte en bederf bij de aardappelen is ontstaan. De kwaliteit van de op lichte gronden in Groningen en Drente verbouwde aardappelen is minder goed en er komen veel aardappelen voor, die niet geschikt zijn voor de consumptie.

De economische onderhandelingen zullen in Londen gehouden worden, doch aangezien de Amerikaansche gedeeltes nog benoemd moeten worden en daarna van Amerika moeten vertrekken, zal het nog wel eenigen tijd duren voor deze overeenkomst tot stand is gekomen. Ongetwijfeld zal de stand van het vredesvraagstuk bij deze onderhandelingen ook zijn invloed doen gelden.

SUIKER.

Alhoewel het weer nog veel te wenschen overlaat, wordt in Nederland de gemiddelde stand der bieten gunstig genoemd. In Duitschland blijven de eerste oogstresultaten 8 à 10 % beneden het gemiddelde van verleden jaar, doch verwacht men gaandeweg hogere rendementen. Van overheidswege werden de volgende nieuwe prijzen vastgesteld: Mk. 27,50 per 50 K.G. voor ruwsuiker en Mk. 42,30 voor geraffineerde suiker. Deze prijsverhoogingen blijven belangrijk beneden de door suikerkringen voorgestelde basis en veroorzaakten daarom algemeene teleurstelling. In Oostenrijk zullen de staatspoorwegen meer wagons voor het vervoer der bieten beschikbaar stellen, doch het brandstoffenvraagstuk is nog niet opgelost.

Al worden van Java nog geen afdoeningen tot de verhoogde verkoopprijzen gerapporteerd, zoo mag toch spoedig vraag tot verhoogde prijzen worden verwacht. De goede vredeskansen zullen waarschijnlijk tot speculatie in het artikel, dat tot dusver op Java lager verkrijgbaar was dan in eenig ander productieland, aanwakkeren, al zal de oplossing van het scheepsruimte-vraagstuk slechts gaandeweg kunnen geschieden.

De meeste fabrieken op Java hebben nu de campagne beëindigd. De maalresultaten van 105 fabrieken per 15 Sept. toonen in doorsnee een ongeveer 3 % kleiner rendement dan verleden jaar op hetzelfde tijdstip. In aanmerking nemende den grooteren aanplant van 1½ %, belooft de ditjarige oogst slechts weinig bij den vorigen, die 29½ miljoen picols heeft opgeleverd, achter te staan.

De United States Food Administration heeft de volgende taxaties van het maandelijksch gebruik in Amerika van suiker voor industriële doeleinden, uitgedrukt in tons, samengesteld.

Confectionary	350.000
Bread	45.000
Crackers	55.000
Sweet doughs	45.000
Pies	47.500
Cakes	37.500
Sundry bakery goods	9.000
Chewing gum	15.000
Soft drinks	135.000
Ice creams	64.000
Tobacco	26.000
Soap	900
Canned vegetables	4.000
Canned fruits:	
California, Oregon & Washington..	17.000
Overige U. S.	9.000
Condensed milk	100.000
Proprietary medicines	6.100
Pharmaceutical preparations	6.125
Totaal	972.125

De aard der onderscheidene doeleinden is begrijpelijk; ter vermindering van min of meer afwijkende interpretatie mogen

daarom de bestemmingen met hun oorspronkelijke engelsche benamingen gegeven worden. De veelzijdigheid van het gebruik treedt merkwaardig aan het licht.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per October.	Londen			New York 96 % Centrifugals.
		Tates Cubes No. 1	White Javas Job.	Ameri- c. Granu- lated Job.	
11 Oct. 1918....	f —	64/9	—	—	7,28
4 „ 1918....	„ —	64/9	—	—	7,28
11 Oct. 1917....	„ —	53/9	—	—	—
11 Oct. 1916....	„ 25 ^{11/32}	47/1 ^{1/2}	21/6	28/3	6,02 à 6,08
21 Juli 1914....	„ 11 ^{13/32}	18/-	—	—	3,26

PETROLEUM.

(Ontleend aan den „Petroleum Review” van 16, 23, 30 Augustus en 6 September 1918).

Londen. Geraffineerde petroleum:

Water White 11¼ d. per gallon.

Standard White.. 10¼ d. „ „

Beide destillaten zijn in Schotland en Ierland 1 d. per gallon duurder.

De prijzen voor smeerolie waren:

American pale £ 37 —£ 43 per ton.

American red £ 38.10 s.—£ 45 „ „

American filt. cyl. £ 45 —£ 63 „ „

American dark cyl. .. £ 39 —£ 44 „ „

Benzine. Er is geen verandering in de prijzen gekomen.

No. 2 3 s. 8 d. per gallon.

No. 3 3 s. 7 d. „ „

Beide destillaten zijn in Schotland en Ierland 1 d. per gallon duurder.

Terpentijn. Door het afnemen der voorraden zijn de prijzen voor Amerikaansche terpentijn van 116 s. tot 120 s. per cwt. opgelopen. Verkoop kan alleen geschieden aan consenthouders.

Stookolie. Maximumprijs £ 14 per ton.

Paraffine. De markt is zeer vast. Er is echter geen verandering in de prijzen gekomen, die, naar gelang van het smeltpunt, afwisselen van 10½ d. tot 1 s. per gallon.

Liverpool. Lampolie gaat tegen 1 s. 11¼ d. per gallon voor Amerikaansch. De prijzen voor benzine voor den kleinhandel zijn 3 s. 8 d. per gallon.

Volgens Samuel Banner & Co.:

White Spirit 3 s. per gallon, per ton.

3 s. 1 d. voor Schotland.

3 s. 2 d. voor Ierland.

Bakoe, 27 Augustus. Er heerscht voortdurend vaste vraag naar ruwe olie. De door de Regeering vastgestelde prijzen voor Baku- en Grosny-olie zijn 96 kopeken per poed.

New York.

Geraffineerd, in kisten 18,75 c. per gallon.

Standard White, in vaten.. 15,50 „ „ „

Pennsylvanian Crude \$4,— per vat.

Philadelphia.

Standard White 15,50 c. per gallon.

RUBBER.

Tengevolge der verwachting op een spoedigen vrede ontstond in Londen in de afgelopen week een groote speculatievraag en de prijzen liepen op tot 2¼ voor loco, 2/6 voor Jan./Juli. De handel kwam echter geheel tot staan op het bericht, dat Gouvernements-contrôle, om prijsopdriving te voorkomen, waarschijnlijk is en de noteeringen luiden nominaal 2/4 voor loco, smoked Sheets 2/3, Oct./Dec. 2¼.

Om dezelfde reden was hier te lande groote vraag naar in Indië liggenden rubber en de prijzen liepen geleidelijk op tot 90/95 cents per ½ kilo, al naar gelang de positie. Niettegenstaande de invoeren in Amerika gedurende Mei/Juli belangrijk meer hebben bedragen dan het toegestane quantum van 25.000 tons, heeft men voor Oct./Dec. toch het maximum van 8000 tons per maand toegestaan, zoodat verwacht mag worden, dat het totaal der invoeren gedurende 1918 ongeveer gelijk zal zijn aan dat van 1917.

Noteeringen:

nominaal:	einde voorafgaande week
Prima Hevea Crêpe loco ..	2/4 2/3½
„ „ „ Oct./Dec. 2¼ 2/4
„ „ „ Jan./Juni	2/5½
smoked Sheets 1 d. minder. 1 d. minder.
Hard cure fine Para	3/2 3/2

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons,
Manchester, d.d. 12 September 1918.

Na het teleurstellende Bureau-bericht hebben wij nu het eerste Ginnere-bericht ontvangen, waaruit blijkt, dat er tot 31 Augustus j.l. reeds 1.040.000 balen Amerikaanse katoen gegend zijn. Hoewel men een gunstig bericht verwachtte, was de markt toch niet voorbereid op een dergelijk cijfer, dat 434.000 balen grooter was dan in 1917, terwijl de overeenkomstige cijfers in 1916 en 1915 resp. slechts 857.000 en 464.000 balen bedroegen. Het groote cijfer vindt gedeeltelijk zijn oorzaak in het warme weer, waardoor de oogst vroeger rijp is geworden en verder in het feit, dat de boeren trachten van de hooge prijzen te profiteren en daardoor hun katoen zoo spoedig mogelijk aan de markt brengen. In Liverpool is de markt na de publicering van het Ginnere-bericht 40 punten gedaald en hoewel sedert weer eenige reactie heeft plaats gevonden, sluit de markt toch flauwer. Er zijn weer eenige geruchten omtrent maximumprijzen, terwijl ook de laatste oogst-berichten gunstiger luiden. De berichten omtrent den nieuwen Egyptischen oogst blijven zeer gunstig, terwijl ook de vooruitzichten omtrent den Engelsch-Indischen oogst verbeterd zijn.

De markt voor Amerikaanse garens is deze week zeer kalm geweest, voornamelijk omdat de meeste spinners toch niet leveren kunnen. Prijzen fluctueeren weinig, doch blijven ten slotte steeds stijgen, daar spinners in een zeer vaste positie verkeerden. De schaarschte in Amerikaanse garens heeft de vraag naar Egyptische garens zeer doen toenemen, waardoor deze weer opnieuw duurder zijn geworden. Men moet hopen, dat het geschil tusschen de werkliedenorganisaties en de Controle-commissie spoedig bijgelegd zal worden en de industrie niet de nadeelige gevolgen van een nieuwe werkstaking zal ondervinden.

De doekmarkt is rustiger na de groote vraag van de laatste weken en over het algemeen zijn fabrikanten goed van orders voorzien. Prijzen zijn bepaald vaster en fabrikanten verwachten weer verdere stijging van productie-prijzen, zoodat zij liever niet vooruit verkoopen. De berichten van Indië zijn beter en de verkoopprijzen zijn wel veel hooger, doch nog belangrijk beneden Europeesche kostprijzen. China is nog kalm en men hoort slechts weinig van nieuwe zaken voor die markt. Egypte en Zuid-Amerika blijven geregeld aan de markt en koopen steeds door. Er zijn ook nog verschillende Regeeringscontracten aan de markt en de binnenlandsche vraag blijft zeer goed.

Noteeringen voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	14 Oct. '18	7 Oct. '18	30 Sept. '18	15 Oct. '17	14 Oct. '16
New York voor Middling ..	32,60 c	33,15 c	34,95 c	27,35 c	17,55 c
New Orleans voor Middling	30,75 c	32,63 c	32,88 c	27,13 c	16,81 c
Liverp. v. Good Midd. Texas ..	24,06 d	24,49 d	25,29 d	20,72 d ¹⁾	10,11 d ²⁾

¹⁾ Good Middling Amer. ²⁾ 13 Oct. '16 Middling Amer.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaanse havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '18 tot 11 Oct. '18	Overeenkomstige perioden	
		1917	1916
Ontvangsten Gulf-Havens..	1045	704	1853
„ Atlant. Havens		554	
Uitvoer naar Gr. Brittannië	765	636	581
„ „ 't Vasteland.		338	499
„ „ Japan etc...		—	79
Voorraden in duizendtallen	11 Oct. '18	12 Oct. '17	13 Oct. '16
Amerik. havens.....	1035	606	1029
Binnenland.....	874	513	921
New York.....	—	—	84
New Orleans.....	—	—	216
Liverpool.....	—	316 ¹⁾	559

¹⁾ 13 October '17.

BANKA-TIN.

In Nederlandsch-Indië zijn in Augustus 1918 verkocht 11.000 pikols Gouvernements-Bankatin. De opbrengst daarvan bedroeg ongeveer f 2.700.000,—. (St.ct.)

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
14 Oct. 1918..	nom.	122.-/-	336.-/-	30.-/-	52.-/-
7 „ 1918..	nom.	122.-/-	377.10/-	29.-/-	52.-/-
11 Oct. 1917..	nom.	110.5/-	244.7/6	30.-/-	52.-/-
13 Oct. 1916..	nom.	122.15/-	180.15/-	30.10/-	56.-/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.**SCHEEPVAART.**

12 October 1918. De stand van de vrachtenmarkt bleef in de afgelopen week onveranderd.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	All. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
7/12 Oct. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
30 S.5 Oct. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
8/13 Oct. 1917	—	—	—	30/-	—	145/-
9/14 Oct. 1916	—	—	f 14,—	11/6	f 100,—	121/9
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per Unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

RIJNVAART.

Week van 7 tot 14 October 1918.

De afgelopen week kenmerkte zich door een teruggang, zoowel in het sleep- als in het vrachtbedrijf. Van Rotterdam naar de Ruhrhavens was weinig aanbod van sleepwerk; het sleeploon bewoog zich tusschen fl. 1,20 en fl. 1,40 boven het 50-centstarief. Bevrachtingen van Rotterdam naar de Ruhrhavens vonden niet plaats. Het sleeploon van de Ruhrhavens naar den Bovenrijn verminderde van 17 pf. per Centner tot 12 1/3/13 pf., terwijl de Rijnvrachten zich bewogen tusschen Mk. 2,50 en Mk. 2,75 per ton. De aangeboden scheepsruimte overtrof echter de vraag.

De waterstand was steeds vallende, waardoor de schepen weder niet ten volle konden worden benut. De algemeene verwachting is, dat spoedig een verbetering zal intreden.

INKLARINGEN**TE IJMUIDEN.**

Landen van herkomst	September 1918		September 1917	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	7	7.761	7	2.189
Groot-Brittannië	2	973	3	1.243
Noorwegen	—	—	3	423
Zweden	13	13.227	24	13.612
Frankrijk	1	103	—	—
Spanje	—	—	1	1.079
Vereen. Staten..	1	2.371	—	—
Midden-Amerika	—	—	1	3.217
Totaal	24	24.435	39	21.763
Periode 1 Jan.-30 Sept.	165	91.282	434	370.405 ¹⁾
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	23	22.064	27	15.790
Zweedsche.....	1	2.371	10	5.267
Deensche	—	—	2	706
Totaal	24	24.435	39	21.763

¹⁾ 1913, 1822 schepen met 2.083.758 N. R. T.

(Halverhout & Zwart's Scheepsagentuur.)

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

GRONINGEN

Telefoon 1555

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES; etc.,
in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

GEBROEDERS CHABOT

ROTTERDAM

KASSIERS en MAKELAARS in ASSURANTIËN

Deposito's. — Rekening-Courant. — Franco Chèque-Rekening.
Aan- en Verkoop van Wissels op het Buitenland. — Aan- en Ver-
koop van Fondsen. — Bewaarneming en Administratie van Effecten.

Oorlogs-, Transport-, Casco-, Brand-, Diefstal- e. a. verzekeringen
van elken aard.

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20—22

AMSTERDAM

KAPITAAL EN RESERVEN f 5.500.000,—

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4 PCT.

GELDEN OP DEZEN TERMIJN GESTORT ZIJN NA AFLOOP VAN HET
JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STILZWIJGEND VOOR
GELIJKE TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER HALF JAAR
OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

VEREENIGDE CHEMISCHE FABRIEKEN

Telefoon: 2053, 2072 en 2073

Hoofdkantoor: Haringvliet No. 100

Telegram-Adres: „RODUMA”

ROTTERDAM

KUNSTMESTSTOFFEN

Fabrieken te: KRALINGSCHVEER, ZWIJDRECHT en GRONINGEN

Internationale
Bank
voor
zakelijken waarborg
te Groningen.

5% pandbrieven
TOT DEN
KOERS VAN 97½

CANOY-
HERFKENS

HOOG-
VUURVASTE
STEENEN

VENLO

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Het vraagstuk van de geldruimte in Nederland en de
goudpolitiek van de Nederlandsche Bank

met bijlage:

Nederlandsch-Oost-Indië en de Gold-Exchange-Standaard

door Mr. G. VISSERING

Prijs f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, Rotterdam

VAN DEN BERGHS, LIMITED

Margarine-Fabrikanten, Rotterdam

COMMERCIAL HOLLAND

Maandelijks verschijnend export-blad ter bevordering van den Handel en de Industrie van Nederland en Koloniën in den vreemde

Behalve een keur van artikelen, geschreven in de Engelsche taal, van vooraanstaande mannen op het gebied van internationaal handelsverkeer zal het blad geregeld bevatten berichten, mededeelingen, statistieken en al of niet geïllustreerde beschrijvingen, uitgezocht en samengesteld met de bedoeling om in den vreemde kennis te verspreiden over Nederland en wat het voortbrengt.

De verspreiding geschiedt over de geheele wereld en volgens een systeem, dat de vrucht is van jarenlangen nauwgezette arbeid.

Commercial Holland, opgezet met de bedoeling om zuiver Hollandsche belangen in den vreemde te propageeren, kan zich, wat inhoud, technische verzorging en verspreiding betreft, meten met de toonaangevende buitenlandse exportorganen.

Ter verkrijging van een proef-exemplaar van het eerste nummer, alsmede voor nadere inlichtingen, wende men zich tot

NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MIJ.

ROTTERDAM:
WIJNHAVEN 111-113.

AMSTERDAM:
N.Z. VOORBURG WAL 157.

HELDRING & PIERSON

BANKIERS

's-Gravenhage, Korte Vijverberg, hoek Doelenstraat.

KLUISINRICHTING.

Bewaarplaats voor Koffers met waardevollen inhoud en
EIGEN BRANDKASTEN.

Verzekering tegen alle gevaren aan bewaargeving verbonden.

GEBR. VAN UDEN

ROTTERDAM - AMSTERDAM - ZAANDAM

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD AMSTERDAM

Geregelde
Passagiers- en Vrachtdienst
met nieuwe, moderne
post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM EN ZUID-AMERIKA VIA NEW YORK

MAATSCHAPPIJ

voor

Scheeps- en Werktuigbouw „FIJENOORD” ROTTERDAM

Kruisers — Torpedobooten
Onderzeebooten

Mailstoomschepen
Vrachstoomschepen
Baggermateriaal

Machine-installaties
tot 65000 P.K.

Scheeps-Zoelley-Turbines

Machines en apparaten voor
Suikerfabrieken, enz.

PRACTISCH EFFECTENBOEK

Prijs f 1,25

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij
NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ, R'DAM

Reeders en Cargadoors
Bevrachtingsagenten - Expeditieuren
KOOP en VERKOOP VAN SCHEPEN
Telegram-Adres: „VANUDEN”

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM

BATAVIA

's-GRAVENHAGE

AMPENAN, BANDOENG, CHERIBON, HONGKONG, INDRAMAJOE,
MEDAN, MENADO, PEKALONGAN, PROBOLINGGO, SEMARANG,
SINGAPORE, SOERABAYA, TEGAL, TJILATJAP, WELTEVREDEN.

Kapitaal f 35.000.000,—

Reserven f 17.400.000,—

N.V. W. van Driel's Stoomboot- en Transportondernemingen

ROTTERDAM

Reeders, Cargadoors, Expeditours, Zeebevrachttingsagenten

Telegramadres: FIAT.
Telefoonnummers: 1958, 1977, 1997.

GEBROEDERS SCHEUER

Assurateurs en Assurantiebezorgers
Expeditours en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen
transport, molest, brand en diefstal tegen
concurrerende premiën.

FRANSCH-HOLLANDSCHE
OLIEFABRIEKEN

„CALVE-DELFT”

TE DELFT

ARTIKELEN:

Delftsche Slaolie
Arachide-olie
Sesam-olie
Soya-olie
Bakkers-olie
Plantenvet Delfia
Cocos-olie N. O. F.
Grondnotenkoeken en -meel
Sesamkoeken en -meel
Cocosmeel

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

Wilton's Machinefabriek en Scheepswerf ROTTERDAM

Scheepsbouw en Machinefabriek

Speciale inrichting voor reparatiën van elken omvang

Drie droogdokken met lichtvermogen tot 14000 ton

Dwarshelling

Drijvende kranen met lichtvermogen tot 120 ton

Telefoon: 7303 en 7304

Telegramadres: „WILTON” Rotterdam

WERKSPoor, AMSTERDAM

Land- en Scheeps-Machines - Dieselmotoren
Installatiën voor Suikerfabrieken - Polderbemalingen
Rollend Spoorwegmateriëel - IJzerconstructiën

Wm H. MÜLLER & Co.

REEDERS EN KOOPLIEDEN

HOOFDKANTOOR: 's-GRAVENHAGE

HOLLAND-AMERIKA LIJN

GEREGELDE AFVAARTEN TUSSCHEN

ROTTERDAM en NEW YORK, BOSTON, PHILADELPHIA,
BALTIMORE, NEWPORT NEWS, NORFOLK, SAVANNAH,
NEW ORLEANS, CUBA, MEXICO en NEW YORK-JAVA.

Voor inlichtingen wende men zich tot de

HOLLAND-AMERIKA LIJN, WILHELMINAKADE, ROTTERDAM

Scheepvaart- en Steenkolen-Maatschappij — Rotterdam

Filialen: AMSTERDAM — IJMUIDEN — LEEUWARDEN — HARLINGEN

ENGELSCH STEENKOLEN

GEREGELDE LIJNEN VICE-VERSA:

ROTTERDAM—LONDON; ROTTERDAM—HULL/GOOLE; ROTTERDAM—NEWCASTLE;
ROTTERDAM—LEITH

VAN RIJN & Co

UTRECHT — POSTBUS 40

*EENIGE FABRIKANTEN
VAN DE UTRECHTSCH*

FIJNE TAFELMOSTERD

P. Clos & Leembruggen

LEIDEN

Opgericht 1 Mei 1766

Tel. Intercomm. 370

Telegr.-Adres: CLOS

Sajetten en Wollen
Garens voor Hand-
en Machinebreien

R. S. STOKVIS & ZONEN Ltd - ROTTERDAM

Groote voorraden van artikelen op industriëel gebied

De Erven de Wed. J. van Nelle

ROTTERDAM

Tabaks- en Sigarenfabrieken
Koffiebranderij - Theehandel

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

ANNO 1616

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

BLAAUWHOEDENVEEM - VRIESSEVEEM

AMSTERDAM

ROTTERDAM

ANTWERPEN

EXPEDITEURS

MAATSCHAPPELIJK

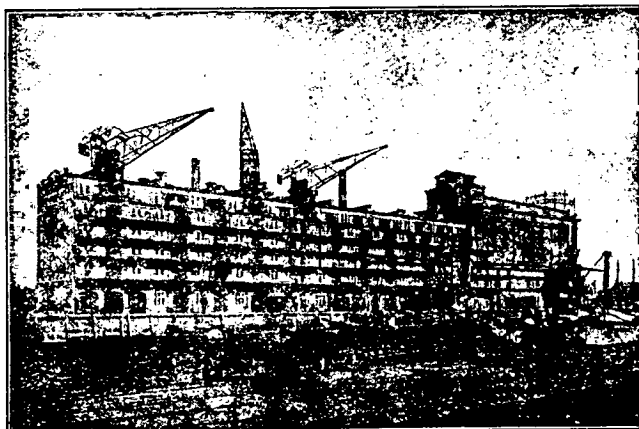
KAPITAAL:

f 10.000.000,—

EXPEDITIE

IN- EN UITKLARING

ASSURANTIE

PAKHUIS EN SILO-GEBOUW „ST. JOB”, ROTTERDAM
BEËDIGDE WEGERS EN METERS

RESERVE-

FONDSEN:

f 1.639.297,15½

RUBBER-

ETABLISSEMENT

KINA-ETABLISSEMENT

BEWARING VAN KOOPMANSGOEDEREN TEGEN UITGIFTE VAN
„CEDULLEN AAN TOONDER”

WELKE LEVERBAAR EN BELEENBAAR ZIJN

MODERNE KOEL- EN VRIESINRICHTINGEN TE AMSTERDAM EN ROTTERDAM VOOR HET OP LAGE
TEMPERATUREN BEWAREN VAN AAN SPOEDIG BEDERF ONDERHEVIGE LEVENSMIDDELEN EN HANDELSWAREN.

CORRESPONDENTEN:

TE LONDEN: BRITISH BLAAUWHOEDENVEEM, LTD., 1 MINCING LANE, E.C.

BIJKANTOOR TE LIVERPOOL.

IN NED. INDIË: „HET INDISCHE VEEM” EN „DE SCHEEPSAGENTUUR”, BATAVIA, ENZ.

DELF

J.C. GOUDRIAAN'S
INDUSTRIE- EN EXPORT-MIJ

MOTORLOCOMOTIEVEN
TRANSPORTWAGENS
VOOR ALLE DOELEINDEN

AANLEG VAN
FABRIEKSSPOOR

- SPOORWEGMATERIEEL -

DIRKZWAGER'S SCHEEPSAGENTUUR

MAASSLUIJ EN HOEK VAN HOLLAND

Belasten zich met het rapporteeren van schepen en het behandelen van scheepszaken op den Nieuwen Waterweg

NIEUWE BERGING-MAATSCHAPPIJ

MAASSLUIJ

Contracteeren voor het bergen van gezonken schepen en ladingen, op de rivieren en buitengaats; belasten zich met het instellen van duikeronderzoek, enz. enz.

DE SPAARNE-BANK

HAARLEM

Gestort Kapitaal en Reserves f 1.184.000,—

REKENING-COURANT, CREDIETEN, INCASSEERINGEN, ASSURANTIËN,
WISSELS, EFFECTEN, COUPONS, PROLONGATIËN, DEPOSITO'S, ENZ.**MARX & Co's BANK**

ROTTERDAM, Zuidblaak 56

's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 13

KAPITAAL f 10.000.000,— VOLGESTORT

Directie: P. J. VAN OMMEREN, Jhr. D. F. REUCHLIN, S. S. BOSMAN JR.

Raad van Commissarissen: Mr. J. A. LOEFF, J. RIJPPERDA WIERDSMA, A. C. MEES en Mr. A. J. MARX